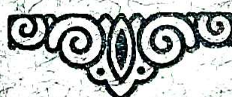
STJEPAN KUKOLJA

OBRAĆENJE IZABRANOG NARODA

ZAGREB 1937
NADBISKUPSKA TISKARA U ZAGREBU.

STJEPAN KUKOLJA:

OBRAĆENJE IZABRANOG NARODA

RIM. IX—XI

(Preštampano iz „Bogoslovske Smotre")

ZAGREB 1936
NADBISKUPSKA TISKARA U ZAGREBU

Predgovor

Noviji katolički i nekatolički biblicisti posvećuju osobitu pažnju poslanicama sv. Pavla, a napose njegovoj poslanici Rimljanima.

Problem obraćenja odabranog naroda uzet iz ove poslanice, a koji je i moja tema, u novije se doba posebno obrađuje.

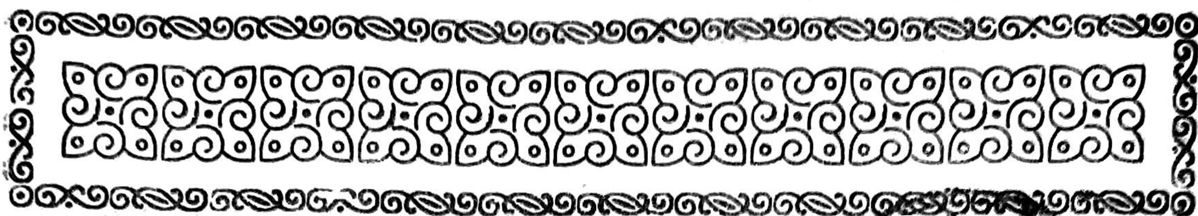
Uza sve poteškoće spada ovaj predmet radi svoje zanimljivosti među najljepše probleme. Ovu je temu izabrao jedan od najvećih sinova izabranog naroda Taržanin Pavao da je rješava vidovitošću Božjeg proroka i revnošću Kristova apostola. Rješava je u glavi IX—XI upirući prstom najprije u tešku apostaziju svoga naroda, da onda smiono otkrije zastor na budućnosti sinova Abrahamovih.

Obrađujući pitanje obraćenja židovskoga naroda, imao sam pred očima mišljenja svetih Otaca te katoličkih biblicista i egzegeta, no naveo sam i mišljenje protestantskih biblicista u tom pitanju.

Židovsko pitanje rješava i riješiće sam Bog. To je jedini ispravni forum. Ovo pitanje, kao i svako drugo koje se bavi budućnošću židovskog naroda u vezi s njegovom historijom, valja promatrati pod perspektivom vječne mudrosti i ljubavi Božje. Svako drugo promatranje posve je krivo.

I aktuelnost ovoga pitanja upravo za sadašnjost daje nam posebni elan za njegovo rješavanje. Dignimo dakle s velikim Apostolom naroda zastor budućnosti da ugledamo sudbinu onoga naroda kojega je Bog izabrao i posebnom ljubavi privinuo na svoje srce.

Draga mi je dužnost da mogu ovdje toplo zahvaliti gg. profesorima dru Franji Zagodi i dru Antunu Soviću koji su s mnogo požrtvovnosti radnju stručno pregledali.

Židovski narod u ekonomiji spasenja

Jehuda, onaj koji priznaje ili hvali Boga,[1] to je narod kome je Gospodin namijenio posebnu i najodličniju zadaću u spasenju čitavog čovječanstva.

Zemlja u kojoj su se zbivali najveći događaji u historiji roda ljudskoga, zove se Palestina, Hanaanska zemlja, obećana zemlja, zemlja meda i mlijeka.[2] Ovu je zemlju Gospodin obećao i dao onima koje je odabrao, i kojima je iskazivao posebno bogatstvo svoje beskrajne ljubavi.

Stoga se i zove taj narod odabranim narodom. Oni su Izraelci t. j. Božji narod, jer su Gospodinu, a Gospodin njima veoma blizu.

Vrlo je zgodno označio glasoviti biblicista Lagrange povijest Izraelaca riječima: »Povijest Izraelaca je kao tragedija koja se odigrala pred poganima, a završuje se apoteozom Boga Izraelova.«[3]

Izraelski je narod imao biti prema veličanstvenom planu Božjem vrlo važan faktor u ekonomiji spasenja. Razmatrajući divne namjere što ih je dobri Bog imao sa židovskim narodom, mi se duboko klanjamo i divimo svemogućnosti Božjoj kao i lakoći kojom ona izvodi svoje, za nas neistražljive, putove.

Čovjek, kao i čitav vidljivi i nevidljivi svijet djelo su ljubavi Božje. Očekivali bismo kod razumnih bića reciprocitet ljubavi prema svom Stvoritelju. Nerazumni stvorovi dali su i davaće taj reciprocitet, dakako prema svojoj prirodi i na svoj način.

Čovjek, ta uistinu najljepša slika Božja, sprema se u času, kad bismo od njega očekivali Te Deum za sve svrhunaravne, nuznaravne (praeternaturalia) i naravne darove, na čin koji nas pot-

---

[1] Cor. a Lapide: Commentaria in omnes s. Pauli epist., p. 65.

[2] Exod. 3, 8.

[3] »L'histoire d'Israël est comme une tragédie jouée devant les païens, et qui se termine par l'apothéose du Dieu d'Israël«, M. J. Lagrange: Saint Paul: Épitre aux Romains, p. 67.

puno zapanjuje. On u tom času počinja najveći apsurd i sarkazam — grijeh.

Prvi čovjek Adam, i prva žena Eva počiniše grijeh, istočni, smrtni grijeh. Tim jedinim činom počinio je prvi čovjek, reprezentant sviju generacija, najtežu revoluciju i srušio prvotni plan Božji. To je onaj grijeh što ga je počinio prvi čovjek kršeći zapovijed Gospodnju: »Ali s drveta znanja dobra i zla ne jedi; jer u kojigod dan uzjedeš s njega, smrću ćeš umrijeti«.[4]

Čovjek, najplemenitiji stvor Božji na zemlji, postao je neprijatelj Gospodinu i raskinuo zlatnu nit milosti posvetne koja ga je vezala sa Stvoriteljem. Istočnim je grijehom čovjek neizmjerno uvrijedio svoga Stvoritelja.

Grijeh i uvreda Boga je neizmjerno i jedino zlo u pravom smislu te riječi. Shvatiti težinu toga zla može samo Bog, jer neizmjerno može da shvati samo Neizmjerni. »Grijeh je: bezakonje«.[5]

Istočnim grijehom pao je čovjek u bezdan siromaštva, jer je izgubio sve svrhunaravne i nuznaravne (praeternaturalia) darove. Naravni su mu darovi doduše ostali, jer pripadaju nužno razumnoj čovječjoj naravi, ali ni oni nijesu ostali bez promjene. Razum je izgubio svoj prvotni intenzitet, a volja, kraljica duševnih moći čovječjih, postala je sklona na zlo.

Svemu tome pridružio se izgon iz raja zemaljskoga. Prvi ljudi nijesu bili vrijedni da stanuju u vrtu raskoši, stoga ih je Bog izagnao iz njega da »u znoju lica svoga« kao prognanici »jedu kruh svoj«.[6]

Stanje prvih pretstavnika čovječanstva bilo je doista vrlo bijedno. Ovdje potpuno pristaju riječi Pisma: »Koji jeđahu poslastice, ginu na ulicama; koji odrastoše u skrletu, valjaju se po buništu«.[7]

Strašne je tragove na prvim ljudima ostavio grijeh. Bili su kao orobljeni. Ono najsvetije i najdragocjenije, sveti plašt milosti Božje, bio je uništen, satrt. Prvi pretstavnici roda ljudskga bili su potpuno bijedni na tijelu i na duši.

Njihovo je tijelo sazrilo da postane prah iz kojega je stvoreno,[8] a duša im potpuno zrela da primi također sebi primjerenu plaću, vječni pakao.

A što sada? Mislim da čovjek psihološkom nuždom iza učinjena grijeha dolazi na to pitanje. Da, što sada? On nema u sebi ničega o što bi se podupro, da nađe ma samo i sjenu pozitivna odgovora na to pitanje koje neumoljivom nuždom traži odgovor, a prijeti i strašnim paklom u slučaju negativna odgovora.

---

[4] Gen. 2, 17.
[5] I. Joan. 3, 4.
[6] Gen. 3, 19.
[7] Thren. 4, 5.
[8] Gen. 3, 19.

Strašan li je to čas za čovjeka kojega je odgovor mogao biti samo negativan.

I u tom strašnom času rješava to otsudno pitanje sam Gospodin Bog. To drago Božje rješenje jasno ćemo spoznati istom na sudnjem danu. »Bog je ljubav«,[9] kaže sv. Ivan. Pa i tu tešku nesreću pada prvog čovjeka, rješava Bog samo neizmjernošću svoje ljubavi.

Kažnjavajući prvog čovjeka, za taj strašan prekršaj, a kažnjavajući u njem i nas sve, taj Sudac pun ljubavi podjeljuje čovjeku u ime svog presvetog Veličanstva: oproštenje, amnestiju. Toj najvažnijoj amnestiji prema kojoj sve amnestije iščezavaju, dodaje Bog svečano obećanje te nas po njemu opet iznenađuje neizmjernošću svoje ljubavi i dobrote.

On će poslati Sina jedinoga[10] da spasi čovjeka, da ga pomiri s nebom, i da ga oslobodi od pakla. To se svečano Božje obećanje, kao granitni, ničim nerazorivi spomenik, nalazi u prvom Evanđelju. Božji čovjek Mojsije rasvijetljen Duhom Svetim, zabilježio ga je ovako: »Neprijateljstvo ću metnuti među tebe i ženu, sjeme tvoje i sjeme njezino; ona* će satirati glavu tvoju, a ti ćeš vrebati petu njezinu«.[11]

Đavao-zmija koji je ljude zaveo na grijeh, biće satrt Sjemenom Žene, a ljudi postaće opet sinovi Božji i baštinici kraljevstva nebeskoga.

Tako je eto bio riješen prvi i najteži problem: Ljudski rod neće kao neka osuđena bijedna masa naći svoje vječno obitavalište

---

[9] I Ioan. 4, 8.

[10] Ioan. 3, 16.

[11] Gen. 3, 15.

* Kritično izdanje revidirane Vulgate ima: i p s a tj. žena. U hebrejskom originalu riječ: zera^c (muškog roda), znači: sjeme, potomak žene koji će satrti glavu zmiji.

Septuaginta ima prema hebrejskom originalu: *αὐτός*, iako je *σπέρμα* srednjeg roda.

Stari latinski prijevodi prevedeni iz grčkog imadu većinom ipse. (Bog. Smotra, god. XXIII broj 4 p. 366).

Vulgativni kodeksi imadu: i p s a i i p s e. Zanimljivo je kako je taj: i p s e, prelazio u: i p s a. Mislim da tu treba istaknuti osobito dva momenta. Prvi: slabo poznavanje grčkog, a osobito židovskog jezika u doba kad su se kodeksi prepisivali. Drugi: veliko poštovanje prema Bl. Djevici Mariji. Stavivši naime: i p s a, dogmatski stavak Gen. 3, 15 ostaje netaknut, a uz to se postizava gramatička pravilnost. Klasičan je primjer za to u Kodeksu Toletanskom. On ima: i p s e: Međutim u riječi »ipse« je e brisan, i nad njim napisan: a.

Sv. Jeronim, prevodilac sv. Pisma sa židovskog, i dobar poznavalac Septuaginte koju je vrlo cijenio, ima u »Liber Hebraicarum quaestionum in Genesim«: **ipse.** Kaže: »Melius habet in Hebraeo: **ipse** conteret caput tuum, et tu conteres ejus calcaneum«. (Migne, P. L. XXIII p. 991).

u paklu, nego se je Gospodin smilovao i našao način kako će kao dobri otac skupiti oko sebe svoje zalutale ovce, uništiti tešku im optužnicu i otvoriti im svoje nebeske stanove.

Pitanje je riješio sam Bog, zato je i riješenje dostojno Boga.

S pisanim nerazorivim zakonom, zapisanim ne na kamene ploče, nego u živo ljudsko srce: sa živom nadom i čežnjom da što prije dođe Emanuel[12] koji će zbaciti strašnu težinu grijeha, koja ga je tištila, živjelo je potomstvo Adamovo.

No malo pomalo počele su se sve jače osjećati posljedice prvoga grijeha. Iza prolivene bratske krvi[13] došlo je razdoblje za koje kaže prorok iz Tarza: »Zato ih predade Bog pohotama srdaca njihovih u nečistoću da sramote tjelesa svoja među sobom samima, budući da zamijeniše istinu o Bogu lažju, i častiše i služiše stvoru protiv Stvoritelja koji je blagosloven navijek«.[14] Sveti Augustin primjećuje na to: »Uzljubiše tamu, a ne svijetlo, zavolješe sljepoću, a ne vid«.[15]

Da odvrati ljude s puta grijeha i nepravde, podizao je Gospodin pojedine pravednike, patrijarhe koji su riječima i životom svojim tumačili Božji zakon kao jedino ispravni životni put.

No kad je rod ljudski ostao i na to gluh, čuje se iz neba vrlo neobični tužni akord: »Pokaja se (Gospodin naime), što je stvorio čovjeka na zemlji«.[16] Zašto? Jer se Zemlja odvratila od Gospodina. Bolna diagnoza: »Videći Bog da je zloća ljudska velika na zemlji, i da je u svako vrijeme sve mišljenje srca njihova upravljeno na zlo«.[17] I došla je strašna kazan nanovo uvrijeđenog Boga: Gospodin uništi pokvarene stanovnike općim potopom.[18] Od ljudi ostade samo pravedni Noa i sinovi njegovi.

Da sačuva prvotnu objavu, i da rod ljudski dostojno spremi za dolazak Spasiteljev, odluči Gospodin u svojoj beskrajnoj mudrosti da od koljena Noina posebno izabere jedan narod, u čijoj će sredini neugasivo gorjeti luč vjere u jednoga pravoga Boga.

U općoj tami neznaboštva i krivoboštva izlaziće iz toga naroda neprestane reflektorske zrake koje će u sveopćoj duhovnoj tami biti uzvišena propovijed: Ima jedan Bog! Taj Bog će poslati Spasitelja svijeta!

Narod što ga je Gospodin tako odlikovao, bio je narod izraelski, židovski. Taj je narod dao čovječanstvu ujedno Spasitelja, Boga-Čovjeka, Isusa Krista.

---

[12] Is. 7, 14.

[13] Gen. 4, 8.

[14] Rom. 1, 24, 25.

[15] »Amaverunt enim tenebras et non lucem; dilexerunt caecitatem et non visionem«, Patrolog. lat. XXXVI, p. 645.

[16] Gen. 6, 6.

[17] Gen. 6, 5.

[18] Gen. 6, 17.

Čuvari najbogatijih trezora

Praotac ovoga, od Boga izabranog naroda, bio je, Bogu i Židovima vrlo omiljeli, Abraham. Patrijarha Abram a kasnije Abraham, živio je u zemlji »Ur Chaldeorum«.[19] Iz zemlje haldejske pozove Gospodin Abrahama u novu, njemu nepoznatu zemlju hanaansku da oživotvori s njim i njegovim potomstvom veličanstveni svoj plan. »Iziđi iz zemlje svoje, i od roda svojega, i iz doma oca svojega, pa idi u zemlju koju ću ti ja pokazati«.[20]

Da nagradi tu veliku žrtvu, nastavlja Gospodin: »I učiniću od tebe velik narod, i blagosloviću te, i proslaviću ime tvoje, i bićeš blagosloven«.[21] U tim je riječima postavljen temeljni kamen budućoj Božjoj državi, tu je postavljen temelj onim divnim obećanjima koja su se, kako ćemo vidjeti, stoljećima nizala iz ustiju Božjih proroka dok nije došao onaj koji treba da se pošalje, koji je iščekivanje naroda.[22]

Židovski je narod bio više nego samo tisućgodišnji branič vjere u jednoga pravog Boga, on je bio i jedini čuvar njezin. Jednoboštvo je dragocjena biljka koja je uspijevala jedino i samo u zemlji odabranoga naroda.

Ne samo to! Kad je kasnije Bog pozvao Mojsija da izvede Izraelce iz ropstva egipatskih faraona, Mojsije po Božjoj zapovijedi uredi i kodificira čitav vjerski, privatni, socijalni i politički život naroda tako da se čitav taj život kretao oko jedne samo centralne točke — Boga.

To je teokracija. Bog svagdje i u svemu! Ta ideja prožima čitav javni i privatni život odabranoga naroda. »Židovski je narod bio u tom originalan, što njegovo državno uređenje nije bilo ni monarhijsko, ni oligarhijsko, ni demokratsko, nego teokratsko«.[23]

To je jedini primjer takove državne forme u historiji ljudskoga roda, a čini se da će jedini i ostati. Tako je eto po kodeksu Mojsijevu sam Gospodin rukom svojom zahvatio u cio život svoga odabranog naroda. On Bog Izraelov, a Izrael njegov narod.

Kasnije su Izraelom vladali kraljevi. Došlo je do toga po jakom utjecaju okolnih neznabožačkih naroda, premda nije bilo u Božjoj intenciji. Gospodin je to dopustio. Židovski su si kraljevi bili svijesni da su samo vidljivi Božji zamjenici: pravi kralj u eminentnom značenju te riječi bio je uvijek Gospodin.

Razumljivo je dakle da je svijest: »Jedini Bog i nitko drugi naš je vladar i kralj«, silnim ponosom napunjala svakoga podanika

---

[19] Gen. 11, 31.

[20] Gen. 12, 1.

[21] Gen. 12, 2.

[22] Gen. 49, 10.

[23] »Le peuple juif avait cette originalité que sa constitution nationale n'était ni monarchique, ni oligarchique, ni démocratique, mais théocratique«, Revue biblique, 1906, Tom. III, p. 200.

one osebujne države koja se doista razvijala samo pod žezlom Neizmjernog Vladaoca — Boga.

Ali nije teokracija bila jedino dragocjeno blago što ga je posjedovao odabrani Božji narod.

Sveti Pavao gledajući pronicavim svojim okom sve ono što je Bog obećao i dao izabranom narodu, nabraja u zanosnom klimaksu silne riznice blaga čiji je vjerni čuvar i stražar bio narod židovski.

Evo kako to sve izbraja u svojoj glasovitoj poslanici Rimljanima — za koju je rekao Sabatier da bi se mogla nazvati: »Religijska filozofija čovječanstva«[24] — sv. Pavao, jedan od najvećih židovskih sinova: »Ta oni su Izraelci: njihovo je posinjenje, i slava, bogoštovlje i obećanja. Njihovi su oci, i od njih je Krist po tijelu.«[25]

Najprivlačiviji dio od svih obećanja bila su za Židove: *αἱ ἐπαγγελίαι*, kako ih naziva Pavao.

Sva obećanja, počevši od Abrahama do zadnjega starozavjetnog proroka Malahije, ulijevala su u srce svakog Židova posebnu nadu i radost. Obećanja bila su jak magnet, ljekovito ulje, i najbolji melem svakom židovskom srcu u teškim danima njihove povijesti.

Zvijezda pak u koju se najradije upiralo oko svakog pojedinca kao i čitavog naroda bio je onaj centrum svih obećanja, o mesijanskom kraljevstvu i željno očekivanom Kralju. Mesijansko kraljevstvo, i slavni Kralj-Mesija bio je najdraži objekt mišljenja, kako malom sedmogodišnjem židovskom djetetu, tako i sijedim rabinima koji su dane i noći proučavali Toru.

I što su teži bivali dani naroda odabranoga, i što su teže bile kazne za sve one narodne grijehe i otpade, to je i nada u mesijansko kraljevstvo i u Mesiju oslobodítelja bivala čvršća i jasnija. Kulminacija pak te nade razvila se za asirskog i babilonskog sužanjstva, i za rezolutne sile Danijelova četvrtog kraljevstva[26]

Bog je, kako sam već prije spomenuo, prva obećanja postavio u vjernog Abrahama kad mu je rekao: »U tebi će biti blagoslovena sva plemena na zemlji«.[27]

Abraham je Boga zaista smatrao apsolutnim Gospodarom, njemu je isti Bog bio »branič« i »plaća veoma velika«.[28]

Tom dakle starozavjetnom velikom pravedniku Gospodin je još nekoliko puta ponovio isto obećanje.[29]

---

[24] »La philosophie religieuse de l'humanité«, P. Sabatier: L'Apôtre Paul, p. 158.

[25] Rom. 9, 4. 5.

[26] Dan. 2, 40.

[27] Gen. 12, 3.

[28] Gen. 15, 1.

[29] Gen. 18, 18; 22, 17, 18.

Ovo najviše obećanje, po kome će sjeme Abrahamovo dati svemu svijetu Spasitelja, provlači se kao zlatna nit od Izaka, sina Abrahamova, do Jakova i sve dalje dok ne dođe do one vidovitosti Božjih proroka koji su nam potpuno otkrili veličanstvenu sliku Božje providnosti o Mesiji i njegovu kraljevstvu.

Svi proroci, veliki i mali upravo se natječu da što zornije prikažu veliko i blagosloveno doba mesijanskoga kraljevstva i nastoje bogatom poezijom i silnom čežnjom da prodru u onu zlatnu budućnost, vapijući usto da što prije dođe onaj sretni čas, kad će se pojaviti Mesija, svijetlo onima što sjede u tmini i sjeni smrtnoj.[30]

Već Izaija, taj evanđelist Starog zavjeta, proreče o Mesiji, kruni svega starozavjetnog očekivanja, da će se roditi od majke Djevice, i da će mu biti ime Emanuel, što znači: Bog s nama.[31]

A prorok Ozeja gleda u duhu Izraela gdje cvate kao ljiljan u doba Mesijina dolaska.[32] Što je »bliže spasenje«,[33] to veća čežnja obuzima proroke za Mesijom.

Raduj se, Jeruzaleme: »pripravio je Gospodin svetu mišicu svoju pred svim narodima, da vide svi kraljevi zemaljski spasenje Boga našega«.[34] Doći će »korijen Jesejev«[35] i oslobodiće narod svoj. On će imati puninu vlasti: »I metnuću ključ doma Dovidova o rame njegovo: kad on otvori, neće nitko zatvoriti, a kad on zatvori, neće nitko otvoriti«.[36] I doći će izabrani od svih naroda«[37] da otkupi i spasi palog čovjeka. Doći će Emanuel, i biće među sinovima ljudskim, jer mu je milina među njima prebivati[38] »Ohrabrite se, i nemojte se bojati, sam Bog će doći i spasiće vas«.[39]

I opet psalmista usrdno moli: »Pokaži nam, Gospodine, milosrđe svoje, i spasenje svoje daj nam«.[40] Gospodin će poslati pravog posrednika između neba i zemlje, stoga govori prorok Zaharija pun svete radosti: »Kliči, kćeri Jeruzalemska, evo kralj tvoj dolazi k tebi pravedan i spasitelj«.[41]

A prorok Joel kliče da odzvanja trublja na Sionu, jer dođe dan Gospodnji, i Gospodin je blizu.[42] I Izaija diže glas svoj govoreći: »Ustani, rasvijetli se, Jeruzaleme, jer dođe svjetlost tvoja, i

---

[30] Ps. 106, 10.
[31] Is. 7, 14.
[32] Os. 14, 6.
[33] Rom. 13, 11.
[34] Is. 52. 10.
[35] Is. 11, 10.
[36] ibid. 22, 22.
[37] Ag. 2, 8.
[38] Prov. 8, 31.
[39] Is. 35, 4.
[40] Ps. 84, 8.
[41] Zach. 9, 9.
[42] Joel, 2, 1.

slava Gospodnja obasja te«.[43] I opet na drugom mjestu kao da gleda pred sobom »očekivanje naroda«,[44] govori: »Rodi nam se dijete, sin nam se dade«.[45]

Isti taj Izaija opisuje veličinu Mesije pregnantnim riječima: »I zvaće se: divni, savjetnik, Bog silni, otac budućega vijeka, knez mira«.[46] I nitko nije tako snažno, plastički i simbolički ocrtao sretno mesijansko doba kao opet prorok Izaija. Jakim, istočnjaku dragim, slikama i poredbama crta on to najsretnije zlatno doba:

Kad pohodi Bog narod svoj i pojavi se Mesija, tad će i zemlja biti refleks njegove blagosti i miroljubivosti. Vuk će boraviti s janjetom, a ris s jaretom; lav i ovca biće zajedno, i moći će ih malo dijete tjerati. Krava i medvjedica zajedno će pâsti, a lav će jesti slamu kao i vô. Maleno još od sise ne odbijeno dijete, igraće se sa zmijama. U to će dakle sjajno vrijeme Jesejev korijen prizivati svi narodi.[47]

Sudovi su Gospodnji nedokučivi. Vječna Riječ neće se roditi u velikim palačama punim istočnjačke raskoši, već u malenom gradiću Betlehemu, baštini slavnoga kralja Davida:

»I ti Betleheme Efrato, iako si najmanji među tisućama Judinim, iz tebe će mi izaći koji će biti gospodar u Izraelu, kojemu su izlasci od početka, od vječnih vremena«.[48]

André Charue u svom djelu: »L'incrédulité des Juifs dans le Nouveau Testament«, veli: »Među obećanjima koja su dana narodu, centralna je točka: porođenje Mesije iz židovskog naroda«.[49]

Ali i mučenička, soteriološka zadaća Mesijina našla je svoga proroka: »A on bolesti naše nosi i nemoći naše uze na se, a mi mišljasmo da je ranjen, da ga Bog bije i muči. A on bi ranjen za naše prestupke, izbijen za naša bezakonja«.[50]

I opet: »Žrtvovan je, jer je sam htio, ali ne otvori ustiju svojih: kao janje na zaklanje vođen bi, i kao ovca nijema pred onim koji je striže, ne otvori usta svojih«.[51]

Sve što sam spomenuo, a osobito ono što Pavao naziva: *αἱ ἐπαγγελίαι*[52] jesu oni bogati trezori, koji imadu na sebi pečat vječne realnosti, a koje je Gospodin u svojim vječnim namjerama povjerio

---

[43] Is. 60, 1.
[44] Gen. 49, 10.
[45] Is. 9, 6.
[46] ibid.
[47] Is. 11, 6—11.
[48] Mich. 5, 2.
[49] »Le point central des promesses faites au peuple est la naissance d'un Messie de race juive«, p. 312.
[50] Is. 53, 4, 5.
[51] Is. 53, 7.
[52] Rom. 9, 5.

židovskom narodu. Ta obećanja bila su krasna melodija koju je najradije slušalo, patnjama iskušano židovsko srce u veličanstvenom jeruzalemskom hramu.

Vođe izabranog naroda

Oduvijek su narodi imali svoje vođe, koji su davali smjernice kuda će krenuti cijelo mnoštvo. Psihologija se mase vječno ponavlja. Masa, bila to inteligencija ili obični puk, uvijek se pokorava toj psihologiji. Masa je onakva, kakvi su vođe, jer je oni odgajaju. Vođe snose odgovornost za najveći procenat čina što ih masa izvodi. I to, bilo in actu, bilo in causa.

Imajući ovo pred očima vrlo je važno da vidimo tko su bili, i kakvi su bili vođe, pretstavnici židovskog naroda. Ovo je pitanje to važnije što upravo vođe presudno utječu na paradoksnu historiju njegovu.

Esejci i terapeute

Jedne i druge mogli bismo nazvati nekom vrstom pretkršćanskih monaha. S obzirom na askezu su jedni i drugi slični.[53] Terapeute su živjeli oko Aleksandrije među helenistima i prihvatili su njihovu kulturu. Esejci žive u početku oko Mrtvoga mora. Izbjegavaju ženidbu, a u koječem su se udaljili od Objave, jer uz pravoga Boga štuju i sunce. Zabacuju krvne žrtve koje su se dnevno prikazivale u hramu, a žrtvuju posebnim obredom kod svojih kuća.

Odviše su malobrojni, a da bi mogli biti reprezentanti židovskog naroda.

Saduceji

U ovu grupu spadaju ljudi zadojeni grčkom kulturom, bogataši i tadanji mogućnici, te herodovci. Saducejima su bili više na srcu politički interesi nego religiozni. I uzgoj i saobraćaj i običaji, duboko im utisnuše u dušu materijalističko naziranje na svijet, koje svodi životnu sreću samo na materijalni prosperitet i uživanje.[54] Herodovci zapravo nisu bili nikakva posebna stranka. Oni su bili privrženi dinastiji Herodovaca, jer im je to donosilo koristi, dakle iz sasvim ličnih interesa.

Saduceji su živjeli prema načelima grčkog filozofa Epikura komu je naslada najveće i jedino dobro, a bol jedino zlo.[55]

Usto su Saduceji zabacivali neumrlost duše i uskrsnuće tijela. Dakako da je tom zabacivanju razlog jasan, i svako je tumačenje suvišno. Ni ove ne možemo nazvati pravim vođama odabranog naroda. I brojem i utjecajem suviše su malobrojni, a da bi to mogli biti. Protivnici saduceja bili su

Farizeji

Prema svjedočanstvu Josipa Flavija bili su farizeji »glasoviti tumačitelji zakona«, a ujedno oni koji zakon svom točnošću vrše.

[53] Dr. J. Felten: Neutestamentliche Zeitgeschichte, I, p. 401.
[54] Felten: N. Zeit., p. 385.
[55] Dr. Joseph Felten: o. c. II, p. 523.

držeći »otačku predaju« isto tako važnom i obvezatnom kao i zakon Mojsijev.[56]

Farizeji su u početku zaista vjerno vršili propise zakona Mojsijeva, no kasnije ohladnje srce njihovo i oni vrše samo ubitačno slovo zakona, a ne duh njegov. Za njih su pisane riječi Bernardina a Picconio: »O, nepokvareni i neprevarljivi Božji sude! Kako ćeš biti strašan pokvarenom i grešnom čovjeku koji druge poučaje, a sam ne čini; koji druge sudi i osuđuje, a sam ista zla čini, koji hoda u plaštu dobrote, a zao je«.[57]

Farizeji su stvorili sistem u kojem je duh ništa, a formalna spoljašnjost sve, sistem kome je manje stalo do čistog i ispravnog mišljenja, nego do izvanje legalne točnosti, sistem u kojem više znače bogoštovni propisi, nego vječne norme ćudorednosti.[58]

Farizeji su iskvarili ideju o Bogu i o Mesiji. Bog (Jahve) je u ekskluzivističkom smislu Bog Židova, a nije Bog i drugih naroda. Sva proroštva o Kristu koji će trpjeti, biti pogrđen, popljuvan i propet,[59] potisnuli su farizeji tako u pozadinu, da je po njima bilo gotovo nemoguće zamisliti izmučenoga, ubijenog Krista.

Farizeji su mrzili rimsko gospodstvo, pa je stoga prema njihovoj ideologiji imao Mesija biti onaj slavni kralj koji će podići prijesto Davidov i skinuti sa Židova sramotni i teški rimski jaram.

Soteriološka se misija Mesije po farizejskom shvaćanju sastojala u tom što će svi obdržavati propise Mojsijeva zakona, onako kako će ih Mesija svojim primjerom najsavršenije poučiti. Sasvim, dakle, oprečno čitavoj mesijanskoj ideologiji, i svim proroštvima o Sinu Čovječjem.

Farizeji su se isticali domoljubljem. Kad bismo današnjim riječnikom krstili njihov nacionalizam, mi bismo ga nazvali rasnim šovinizmom. Radi toga, a i radi izvanjske točnosti u vršenju zakona, narod ih je vrlo cijenio i štovao.

Farizeji bijahu vjeran odraz duševnoga i religijskog stanja židovskoga naroda. To vrijedi uz neke preinake, i recipročno.

Oni bijahu fotografski odraz židovskoga narodnog mentaliteta. Farizeji su dakle doista vođe židovskoga naroda.

Krist i farizeji

Nije od male važnosti da pogledamo opreke između Krista i farizeja. Krist i farizeji su dva svijeta koji se isključuju, dva pola koji se jakom snagom međusobno odbijaju. Susrela se ljubav s mržnjom, punina istine s formalizmom. Susrela se poniznost

---

[56] Felten: o. c. I, p. 408.

[57] »O incorruptum, et incorruptibile Dei judicium! Quam terribile eris homini corrupto et corde non recto, alios docenti et non facienti, alios judicanti et damnanti, et eadem mala facienti, habenti speciem boni, et veritatem mali«, J. P. Migne: Scripturae S. cursus comp., Rom. p. 69.

[58] A. Reatz: Jesus Christus, p. 264.

[59] Mat. 20, 17—19; 10, 32—34; Luc. 18, 32—34.

s ohološću, svetost s lažnom krepošću. Sastao se dobri pastir koji dušu svoju polaže za ovce[60] s trgovačkim plaćenicima.

Krist je našao riječi pune topline i ljubavi za sve koji su Ga tražili; Krist je otvorio širom svoje srce i privio na nj carinike, bludnice i sve one sa dna bijede i moralnog taloga. Samo je jedna vrsta ljudi za koju nam izgleda kao da Krist nema topline i osjećaja. To su farizeji. Farizeji i književnici zatvorili su srca svoja, i ogradili duše svoje svakoj zraci Istine, nisu dali da ih ona ogrije i da podigne život na garištima njihovih duša. Krist ih zato kori, otkriva njihovu duhovnu bijedu, skida krinku i vrlo dobro udešenu masku njihove svetosti, i otkriva njihovu dušu vazda spremnu na kameleonsko pretvaranje.

Krist ih kori da su ostavili zapovijedi Božje, a drže se ljudskih predaja: pranja vrčeva i čaša, i mnogih drugih stvari koje su slične ovima.[61] Oni su prema Kristovim riječima slijepci i vođe slijepaca.[62]

Stoga će carinici i bludnice prije doći u kraljevstvo Božje nego oni.[63] Jao tim pobijeljenim grobovima koji se izvana čine lijepi, a iznutra su puni nečistoće i mrtvačkih kostiju.[64] To su oni koji ocjeđuju komarca, a proždiru kamilu.[65] To su oni koji otvaraju grobove mrtvih proroka govoreći: da smo mi kojom srećom živjeli u ta vremena, nikako to ne bismo učinili,[66] a ipak su kasnije upravo oni do vrha napunili mjeru otaca.

Već prije spomenuti André Charue veli: »Glavni protivnici novog proroka iz Nazareta bili su farizeji, a među njima osobito književnici. Za njih je bio Isus neprijatelj farizeizma, velika opasnost rabinskom židovstvu; on prezire i krši zakon o suboti (Marc. 2, 23—28; 3, 1—6), zabacuje predaje pređa (Marc. 7, 1—23), oskvrnjuje sam sebe jer se druži s grešnicima«.[67]

To su eto bitne oznake vođa židovskog naroda, i takav je odnošaj bio između Krista i njegovih nepopravljivih neprijatelja — farizeja.

---

[60] Ioan. 10, 11.
[61] Marc. 7, 8.
[62] Mat. 15, 14; Luc. 6, 39.
[61] Marc. 7, 8.
[62] Mat. 15, 14; Luc. 6, 39.
[63] Mat. 21, 31.
[64] Mat. 23, 27.
[65] Mat. 23, 24.
[66] Mat. 23, 29, 30.
[67] »Les principaux adversaires du noveau prophète de Nazareth sont cepandant les Pharisiens et, parmi ceux-ci, surtout les Scribes. Jésus leur apparaît comme l'ennemi du Phariseïsme, comme un danger grave pour le Judaïsme des rabbins: il méprise et viole la loi du sabbat (Marc. 2, 23—28; 3, 1—6) rejette les traditions des ancêtres (Marc. 7, 1—23), se souille au contact des pécheurs«, A. Charue: L'Incrédulité des Juifs dans le N. T. p. 78.

Narodno shvaćanje mesijanskog kraljevstva

Kad znademo kakvo su shvaćanje o Mesiji i mesijanskom kraljevstvu imali vođe, tada će nam biti lako razumljivo kakvo je mišljenje o toj fundamentalnoj stvari morao imati narod.

Da prodremo do dna židovske duše koja je svakom česti svog bića težila za mesijanskim kraljevstvom, moramo najprije dobro promotriti jedan vrlo važan uvjet njenog formiranja, a to je »četvrto Danijelovo kraljevstvo«[68] t. j. r i m s k o g o s p o d s t v o n a d Ž i d o v i m a.

Iza babilonskog sužanjstva bili su Židovi pod perzijskom vlašću sve do 330 godine t. j. dok nije perzijskoga kralja Darija III porazio Aleksandar Veliki. Iza toga potpadoše Židovi pod vlast Aleksandra Velikog, pa pod dinastiju Seleukovića, dok se napokon poslije teških progona i krvavih unutrašnjih borbi ne nađoše pod rimskom vlašću. Palica je od Jude bila oduzeta.[69] Judejom zavlada tuđinac Herod.

Po tadašnjem uređenju rimske države Palestina je postala rimskom provincijom kojom je upravljao upravitelj kao neki potkralj, a bio je u svem odgovoran vrhovnom šefu rimske države — caru. Ti upravitelji nosili su naslov prokuratora.

Sve provincije plaćale su prema svojim imućstvenim prilikama od Augusta određeni redoviti porez.[70]

»Ali osim toga su doprinosili posebno podavanje u naravi (annona) za oficire, vojnike i službenike koji su bili smješteni u provinciji«.[71] No ni to još nije bilo sve. »U provincijama je osim temeljnog poreza (zemljarina, tributum soli vel agri) bio propisan također lični porez (tributum capitis)«.[72]

Rimljani ipak nijesu dirali Židovima u vjeru, a nijesu ih niti sprječavali u bogoslužju. Ostavili su im k tome još i mnoge povlastice.

Rimski porez i bezobzirni rimski poreznici bili su Židovima silno omraženi. Svijest da oni, Izraelci koji su od Boga izabrani narod, moraju plaćati ovakav nepravedni porez, silno je boljela Židove. Ta se bol pod vodstvom farizeja pretvorila u neugasivu m r ž n j u na neznabožačku rimsku vlast i na sav rimski narod.

Razumljivo je onda zašto su uvijek radosno zakucala sva židovska srca kad im se samo i spomenulo m e s i j a n s k o k r a l j e v s t v o.

Sin pustinje, isposnik Ivan nije bio Mesija, no on je naviješćivao dolazak i neposrednu blizinu kraljevstva Mesijina, stoga je k njemu grnulo toliko mnoštvo.

---

[68] Dan. 2, 40.

[69] Gen. 49, 10.

[70] Felten: Neutestamentliche Zeitgeschichte II, p. 353.

[71] »Dazu kam aber noch eine besondere Naturlieferung (annona) für die in der Provinz stationierten Offiziere, Soldaten und Beamten«, ibid..

[72] »In der Provinzen wurde ausser der Grundsteuer (tributum soli oder agri) auch eine persönliche Steuer (tributum capitis) erhoben«, o. c. p. 354.

Mesijansko kraljevstvo bilo je najdraži predmet njihove bujne istočnjačke mašte, no ta, poniženjem i ropstvom razdražena mašta, stvorila je o mesijanskom kraljevstvu sliku dijametralno oprečnu onoj koju su naslikali i navijestili proroci. »Očekivano kraljevstvo trebalo je da posluži proslavi Jahve, ali su se nadali da će se ta proslava vrlo dobro prilagoditi nacionalnoj pobjedi Izraela«.[73]

Prema mišljenju židovskoga naroda Mesija će se iznenada spustiti iz oblaka na zemlju negdje u blizini jeruzalemskog hrama. To je iskoristio i đavao kušajući Krista.[74]

Mesija će okupiti oko sebe sve Židove, staće im kao najodličniji vojskovođa na čelo, srušiće sramotni rimski jaram, i osnovati silno kraljevstvo, a u tom će kraljevstvu odabrani narod vladati svim ostalim narodima. Taj silni kralj-ratnik proširiće do neviđena sjaja ono nekad slavno Davidovo kraljevstvo.

Mesija i njegovo kraljevstvo sjaće kao vječno sjajna zvijezda koja ne pozna zapada.

Program, dakle njihova Mesije je nacionalna slava i sloboda, mnoštvo blaga i udovoljenje svim narodnim težnjama.[75]

A kako je narod shvaćao soteriološku misiju Mesije? Eto: Mesija će osloboditi svoj potlačeni narod od ropstva i jarma rimskoga. Tom kralju i kraljevstvu klanjaće se svi zemaljski kraljevi i kraljevstva. »Mesija koji ima doći, nije oslobodilac od grijeha, nego neki heroj koji će Židove osloboditi od Rimljana, i učiniti ih gospodarima cijelog svijeta«.[76]

Naravski da će samo Židovi, kao odabrani narod, imati glavnu i odlučnu riječ u tom kraljevstvu koje će Mesija samo za njih i osnovati. Ovamo spadaju samo potomci velikog oca Abrahama, svi se drugi isključuju.

U svom djelu: »Jesus Christus«, veli prema tome August Reatz: »Politička mesijska ideja bijaše samo posebna forma profinjenog svjetskog duha, koji je uvijek spreman da Božju stvar podvrgne svjetovnoj i da božansku vladu zamijeni sa svjetovnom«.[77]

Obnova stare slave po Mesiji, biće ujedno najveća zadovoljština za sve pretrpljene pogrde i nepravde što ih je narod odabrani podnosio od neznabožaca.

Mesija će nadalje svoj narod poučiti o točnom vršenju zakona. On će mu pokazati put kako da postane pravedan vršeći zakon.

---

[73] »Le royaume attendu devait servir à la gloire de Jahvé, mais on aimait à croire que cette glorification s'accommoderait très bien d'un triomphe nationale d'Israël«; A. Charue: »L'incrédulité des Juifs dans le Nouveau T., p. 31.

[74] Mat. 4, 5.

[75] A. Charue: p. 229.

[76] Jelenić: Povijest Hristove Crkve, p. 7, I.

[77] »Die politische Messiasidee war nur eine besondere Form eines verfeinerten Weltgeistes, der stets bereit ist, das göttliche Interesse dem irdischen unterzuordnen, und der Gottesherschaft mit der Weltherrschaft verwechselt«, A. Reatz: Jesus Christus, p. 41 i 42.

On će sam biti najsavršeniji uzor u ispunjenju svake zakonske pravde.

Da bi Mesija mogao imati kakvu drugu zadaću, pogotovo da bi njegov završetak mogao biti završetak na križu, među dva razbojnika, to je za židovsko shvaćanje bio potpuni apsurd.

Uz židovsko shvaćanje o Mesiji i o mesijanskom kraljevstvu treba paralelno spomenuti i mišljenje samih apostola koji su došli iz istoga miliea opojenog spomenutim idejama. Premda su apostoli bili u trogodišnjoj školi Vječnog Učitelja, premda su bili uzgajani njegovom, majčinski suptilnom pedagogijom za sve ono što se imalo dogoditi na Kalvariji, ipak nisu bili dosta jaki da se otmu krivim idejama svoje okoline. I oni očekuju zemaljsko kraljevstvo i snebivaju se nad samom pomisli, da bi Krist mogao trpjeti i umrijeti.

Farizeji pitaju kada će doći kraljevstvo Božje.[78] To je pitanje bilo, iako neizraženo, i u ustima apostola. Stoga Petar, kad Krist spominje što sve čeka Sina čovječjega, presijeca Kristove riječi i odbacuje njegovu misao kao nemoguću stvar o kojoj ne treba trošiti riječi.[79]

U apostola bilo je egoizma, i taj im je egoizam zamamnim bojama u budućem mesijanskom kraljevstvu dočaravao najčasnija mjesta i privilegovan položaj. Sjajan primjer za to je majka sinova Zebedejevih. No ako i odbijemo taj egoizam, ipak moramo priznati da nisu toliko lične ambicije stvarale u njihovoj duši sliku mesijanskoga kraljevstva, nego da je glavni smjer njihova mišljenja zacrtavala sredina iz koje su potekli — dakle duh i nauka farizeja.

Iz svega ovoga moramo zaključiti, da između onoga što su proroci prorekli o Mesiji i o njegovu kraljevstvu i narodnog židovskog shvaćanja, puca nepremostiv jaz koji nam u dušu ulijeva bojazan o mutnoj i zagonetnoj budućnosti.

Potomci Abrahamovi — baštinici obećanja

Vidjeli smo dosada zadaću odabranoga naroda, barem u glavnim potezima, gledali smo narod što ga je Gospodin postavio čuvarom najvećeg blaga. Pred naše oči došli su i pretstavnici toga naroda, njegovi vođe. Konačno smo vidjeli kakvog Mesiju očekuje narod i kakvo ima biti mesijansko kraljevstvo prema njegovu mišljenju.

A sad se pred nama otvara jedno vrlo važno pitanje: Tko je zapravo testamentarni nasljednik, a prema tome i zakoniti baštinik svih velikih Božjih obećanja? Tko je onaj na kome će se ta obećanja ostvariti?

Očito, Gospodin davajući ta blagoslovena obećanja, nije bio vezan ni na koga. Komu će On dati taj neizmjerni dar ljubavi svoje,

[78] Luc. 17, 20.
[79] Mat. 16, 22.
[80] Mat. 20, 21.

potpuno ovisi o Njegovoj svetoj volji. Može da dade kome hoće. Ta On je Gospodin!

Izraelu su dana obećanja? Ali veli sv. Pavao: »Jer nisu svi ovi Izraelci koji su od Izraela«.[81]

A sv. Augustin kaže na te Pavlove riječi: »Zar nije to veliko čudo i duboka tajna, da mnogi koji su kao Izraelci rođeni — nijesu Izraelci — i mnogi nijesu sinovi, premda su djeca Abrahamova«.[82]

Gospodin koji je dao obećanja Abrahamu poradi njegove žive, herojske vjere i odanosti[83] odredio je i to da baštinici tih obećanja budu potomci Abrahamovi.

Abraham je imao dva sina: s egipatskom robinjom Agarom Izmaela, a sa Sarom Izaka koji je začet čudesnim načinom. »A bijahu oboje stari i vremeniti, a u Sare bješe prestalo ono, što biva u žena«.[84]

Iako je po prirodnom zakonu bilo sasvim nemoguće da Abraham u toj dobi ima djece, ipak taj veliki patrijarha čvrsto vjeruje Gospodinu, kad mu On prvi puta obećaje da će iz njega načiniti tako brojno potomstvo kao što su brojne zvijezde na nebu,[85] Abraham, unatoč sve prirodne nemogućnosti, vjeruje Bogu.

Vjeruje da to Bog može učiniti, i da će to uistinu učiniti, iako zna vrlo dobro, da je po prirodnim zakonima iscrpljena sva mogućnost za to veliko obećanje.

Sveto Pismo dodaje: »I vjerova Abram Bogu, i primi mu se u pravdu«.[86] Ova živa vjera Abrahamova bila je jak temelj na kojem je Bog gradio i dograđivao veliku zgradu svojih obećanja.

Po Božjoj odredbi, kako sam spomenuo, ta su obećanja prešla na Abrahamove potomke. Na njih prešao je i svečani zavjet što ga je Gospodin učinio s njihovim praocem, vjernim Abrahamom. Svečanim tonom proglasuje Gospodin taj vječni zavjet između Sebe, Abrahama i potomstva njegova: »Ovo je zavjet moj između mene i vas i sjemena tvojega iza tebe, koji ćete držati: Neka se obrezuje između vas sve muško. A obrezivaće okrajak tijela svojega da bude znak zavjeta između mene i vas«.[87]

Po tom svečanom zavjetu Gospodin će biti Bog Abrahamov i Bog potomstva njegova,[88] a to potomstvo biće Bogom odabrani, posebno Njemu blizi narod. Zavjet je bio strogo obvezatan za

[81] Rom. 9, 7.

[82] »Nonne mirabilia magna sunt ista, profundumque mysterium, ut multi ex Israel nati, non sint Israel, et multi non sint filii, cum sint semen Abraham«, Migne: Patrologia l., XXXIII, p. 896.

[83] Gen. 15, 6; Rom. 4, 3; 9, 22; Jac. 2, 23.

[84] Gen. 18, 11.

[85] Gen. 15, 5.

[86] Gen. 15, 6; Rom. 4, 3; Gal. 3, 6; Jac. 2, 23.

[87] Gen. 17, 10, 11.

[88] Gen. 17, 7.

svako muško dijete. »Muško kojemu se ne obreže okrajak tijela njegova, neka se istrijebi duša onoga iz naroda mojega, jer je prekinula zavjet moj«.[89]

Pravni je dakle učinak zavjeta bio općenit. Vrijedio je za cijelo Abrahamovo potomstvo, dakle i za Izmaela i za Izaka.

A kako s obećanjima? Da li su i ona vrijedila za sve? Nikako! Sveto Pismo kaže dalje: »Otjeraj ovu služavku i sina njezina, jer neće biti nasljednik sin služavkin sa sinom mojim Izakom«.[90] Gospodin je potvrdio ove Sarine riječi, a onda sam nastavlja: »Jer će ti se u Izaku prozvati sjeme«.[91]

Dakle ne svi, nego samo Izakovi potomci baštinici su blagoslovenih obećanja. Izmael i njegovi potomci ne spadaju među one sretne baštinike mesijanskih obećanja.

Sveti Pavao raščlanjuje tu misao i kaže: »Nisu ono djeca Božja što su djeca po tijelu, nego se djeca obećanja računaju u potomstvo«.[92] Dubokoumni sv. Jeronim tumači te riječi ovako: »Jedino u Izaku pozvani su i tada sinovi Abrahamovi, a ne i u Izmaelu, iako je i on iz njegova koljena proistekao. Isto tako su sjeme Izakovo, ne oni koji su po tijelu rođeni, nego oni koji su po duhu, t. j. po vjeri Izakovoj«.[93]

Dva su Izraela: jedan po tijelu, drugi po duhu. Izrael po duhu, to je pravi Izrael, to je baštinik i nosilac obećanja. »Izmael je samo „sjeme", a nije dijete t. j. baštinik, a Izak je oboje«.[94]

»U Izmaelu i Izaku promatra Apostol tipove nevjernih Izraelaca i vjernih kršćana. Izmael koji se prirodnim načinom rodio od Abrahama, tip je nevjernih Izraelaca, koji su doduše bili tjelesni potomci Abrahamovi, no nijesu bili duhovna djeca njegova, jer nijesu imali vjere Abrahamove«.[95]

Istu misao naglašuje i Origen: »Neka se znade da se u Izrael ne računa onaj koji je po tijelu označen, nego onaj koji je po plemenitosti duha«.[96] Kod Boga koji je neizmjeran Duh, prednost imade duh. Materija, tjelesnost, krv dolaze u pozadinu.

Metafizika, spiritualnost imadu prvo mjesto.

---

[89] Gen. 17, 14.

[90] Gen. 21, 10.

[91] Gen. 21, 12.

[92] Rom. 9, 8.

[93] »In solo Isaac vocati sunt etiam tunc filii Abrahae: non etiam in Ismael, cum et ipse ex ejus stirpe descenderet. Item semen Isaac, non isti, qui secundum carnem nati sunt, sed hi, qui secundum spiritum sunt, hoc est, secundum fidem Isaac«, Migne: Patrologia l., XXX. p. 714.

[94] »Ismael ist nur „Samee", nicht aber Kind d. h. Erbe; der andere aber Isaac ist beides«, Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 19.

[95] Dr. Zagoda: Sv. Pismo N. Zavjeta, nota, p. 297.

[96] „Νοείσθω δὲ ὁ Ἰσραὴλ οὐχ ὁ κατὰ σάρκα, ἀλλ' ὁ ἐν τῇ εὐγενείᾳ τῆς ψυχῆς χαρακτηριζόμενος" Migne: Patr. graeca, XIII, p. 1488.

Stoga On ne gleda na tjelesno rođenje, nego daje svoja obećanja onima kojima hoće, a to su duhovna njegova djeca, obilježena pečatom Abrahamove vjere.

Apostol naroda došao je tako na siguran teren i dokazao kako riječ Božja,[97] koja je obećala tako divna obećanja, nije propala, jer je u sjemenu Izakovu sačuvan nosilac tih obećanja. Sada ide Apostol dalje i navodi klasičan primjer Ezava i Jakova dokazujući na tom primjeru kako Bog ima pravo da dade svoja obećanja kome hoće.

Rebeka, žena Izakova, imala je dva sina: Ezava i Jakova. Bili su blizanci. I dok su obojica bili u utrobi matere, izabire Gospodin Jakova, mlađega, a ne starijega sina Ezava. Stariji će služiti mlađemu.[98] Zar su tu djela odlučivala? Ta niti su mogli što zla, niti što dobra učiniti u utrobi materinjoj.

Gospodin izabire mlađega, jer tako hoće. Apostol se poziva na citat sv. Pisma St. Zavjeta: »Jakova sam ljubio, a na Ezava zamrzio«.[99]

Malo čudno zvuči u našim ušima ta istočnjačka frazeologija, jer dolazimo u napast da samog Boga pozovemo na odgovornost. Zove Ga i Apostol naroda: »Što ćemo dakle reći, zar je nepravda u Boga?«[100] No kao da se on »izabrana posuda«[101] odmah i prestrašio tog pitanja, apodiktički ga ruši i niječe. »Bože sačuvaj!«[102]

Valja da najprije utvrdimo značenje riječi »ljubiti« i »mrziti«. Bog ne može stvorenje mrziti. Bog može mrziti i mrzi samo grijeh, a to stoga, jer se Bog i grijeh isključuju.

Glasoviti egzegeta sv. Pisma Cornelius a Lapide, tumačeći sv. Luku 14, 26 gdje dolazi ovaj naš »odio habere — mrziti«, kaže, da je to isto kao »postponere — zapostaviti«. A za mjesto sv. Pavla Rim. 9, 13 veli: »— Jakova sam ljubio —, t. j. Jakovu i njegovim sinovima po vjeri i duhu, kršćanima naime, dao sam blagoslov Abrahamov, t. j. one koji u Krista vjeruju, nje sam opravdao, posvetio i posinio; — na Ezava sam zamrzio — t. j. Idumejce, Židove i druge nevjernike, koji su potomci Abrahamovi po tijelu, čiji je tip bio Ezav, nje sam odvojio od moje pravde, svetosti i posinjenja«.[103]

---

[97] Rom. 9, 6.

[98] Gen. 25, 23.

[99] Mal. 1, 2 i 3; Rom. 9, 13.

[100] Rom. 9, 14.

[101] Act. 9, 15.

[102] Rom. 9, 14.

[103] »— Jacob ergo dilexi —, id est Jacobo et Jacobi filiis secundum fidem et spiritum, puta christianis, contuli benedictionem Abrahae, hoc est, eos in Christum credentes justificavi, sanctificavi, et in filios meos adoptavi; — Esau autem odio habui —, id est Idumeos, Judaeos aliosque infideles, qui sunt posteri Abrahae secundum carnem, et quorum typus fuit Esau, repuli a mea justitia, sanctitate et adoptione«, Cor. a Lapide: Commentaria in omnes s. Pauli epistolas, p. 164.

Izrazi »mrziti« i »ljubiti« su antropomorfizmi, i dokazuju da princip, jednoga izabrati, a drugoga ne izabrati, ima svoj korijen samo i jedino u Bogu, a nikako izvan njega.[104]

Dr. Valentin Loch i Dr. Wilchelm Reischl komentiraju to mjesto ovako: »Jezično Stari i Novi Zavjet upotrebljava riječ »mrziti« kao jednostavnu opreku posebne ljubavi (I Moys. 29, 33; Ioan. 12, 25) u smislu (kod jednakih pretpostavka) da se jedan ne pretpostavi (Mat. 6, 24), što dakako presvetoj volji mora ostati slobodno, i čime se ne povređuje ničije pravo« (Moys. 25, 23; Mal. 1, 2, 3).[105]

Sv. Jeronim aplicira riječi: »Jakova sam ljubio« na pogane koji će vjerovati, a »na Ezava sam zamrzio« na nevjerne Židove koje je Gospodin odbacio.[106]

U svim tim tumačenjima glavni smisao je taj: Bog je svojom slobodnom voljom izabrao Jakova i njegovo potomstvo, i zato načinio od njega novi Izrael. U taj novi Božji Izrael spadaju svi oni koji su prava djeca Abrahamova. A prava su djeca Abrahamova oni koji imadu vjeru njegovu, a ne oni koji su djeca njegova samo po tijelu. Ta duhovna djeca, taj novi rod, taj spiritualni Izrael je Gospod izabrao da bude nosilac obećanja.

Ezava i njegove potomke t. j. sve one koji nemaju vjere Abrahamove, Bog nije izabrao, dakle oni nijesu nosioci blagoslovenih obećanja.

Zar se Bogu može predbaciti nepravednost? Sveti Pavao je tu blasfemiju odbio najvećom indignacijom. Zar je Bog dužan komu dati? Tko je taj koji poziva Gospodina na odgovornost?

Zašto je Gospodin izabrao baš Jakova, a ne Ezava; zašto Gospodin jedne poziva, a odbacuje ili ne poziva druge; to spada iznad sfere ograničenoga ljudskoga uma. To spada u carstvo predestinacije, gdje pred malenim našim mozgom sviće neizmjernost.

Situacija je pred nama ova: Približio se čas da Gospodin ispuni ono što je po patrijarsima i prorocima kroz stoljeća naviještao. Dolazi eto čas, od svih časova najveći i najradosniji, kad će željno očekivani Mesija doći i donijeti mir, zadovoljstvo i ljubav sinovima Abrahamovim, ali samo duhovnoj djeci njegovoj, baštinicima najvećih obećanja.

---

[104] Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 29.

[105] »Der Sprachgebrauch des A. und N. Testamentes nimmt „Hassen" als einfachen Gegensatz des besonderen Liebens (I Moys. 29, 33; Ioan. 12, 25) mithin im Sinne des (bei gleichen Voransetzungen) Nichtbevorzugens des Einen (Mat. 6, 24) was auch dem heiligsten Willen wahlfrei bleiben muss und wodurch vornächst Niemandens Recht gekränkt wird. Moys. 25, 23; Mal. 1, 2, 3; Loch-Reischl: Die heiligen Schriften des A. i N. T. p. 46.

[106] Migne: P. graeca, XXX, p. 715.

Apostazija

U početku 9 glave svoje poslanice Rimljanima (Rim. 9, 6) ustanovljuje sv. Pavao ovu fatalnu činjenicu u historiji svoga naroda. Sigurno nije nitko tako bolno osjećao to tragično stanje židovskog naroda kao on, nekoć zakonski prozelita, učenik Gamalijelov, oduševljeni patriota.

Pogledaćemo, kako stoji markantna ličnost sv. Pavla prema svome narodu i žalosnom njegovu stanju.

Pavao i sudbina njegova naroda

Onako stvarno, s ljubavlju i sažaljenjem, kao što vidimo kod Pavla, može da piše samo čovjek koji svom dušom ljubi svoj narod. To kazuju riječi: »Jer bih želio da ja sam budem odlučen od Krista za braću svoju«. (Rim. 9, 3). A u istoj (9, 4—6) poslanici Rimljanima, nabraja on divne odlike svoga naroda, da napokon iza krasnog klimaksa toga nabrajanja još jače istakne strašan paradoks: Odabrani je narod sve to prezreo!

Kad je došla punina vremena, i Krist se pojavio sa svojim kraljevstvom, židovski Mu je narod okrenuo leđa, i pošao svojim putem. A njegov put i put Mesijin nigdje se ne sastaju. Mesija je svečano pozvao taj narod u svoje kraljevstvo, ali se njegov narod oglušio tome pozivu. Došao je i čas, kad se najsilnije pokazala ljubav Mesije prema tom narodu, on stoji pred forumom rimske pravde upravo zato, jer je Mesija; o tom je času ovisio život ili smrt pravoga Kralja; pa u tom najotsudnijem času, narod odlučno zabacuje svoga Mesiju i potpuno Ga se odriče.

Ova paradoksna historija izabranog naroda pala je kao težak kamen na Židova Pavla, i olovnom težinom pritisla veliku dušu njegovu. Ta strašna zagonetka nevjere Židova prema Kristu i Njegovu Evanđelju, izražena na početku 9 glave poslanice Rimljanima, i ako ne sasvim jasno, ipak postavlja jedno novo i teško pitanje:

Zašto se to sve posve drugčije dogodilo, nego se u prošlosti moglo očekivati od ekonomije Božjeg spasenja?

»Problem ne bi bio doduše bez važnosti, ali bi izgubio mnogo od svoje tragike, kad bi se kod pojma »odlučen od Krista« radilo samo o manjini židovskog naroda. Ali nevjera Izraela je nevjera gotovo čitavog naroda.«[1] Maleni dio odabranoga naroda koji je ostao Bogu vjeran i primio Krista, gotovo iščezava prema masi čitavoga naroda. Svoju bol radi toga izražava Pavao klasičnom dirljivošću, kad kaže da bi on sam htio biti odvojen od Krista, samo da spasi braću svoju. (Rim. 9, 3). Koliko je Pavao rekao tom jednom rečenicom, vidi se najbolje iz značenja riječi: herem, što znači: »zaklanje, ubivstvo, posvećenje, odjelenje, ili da je stvar tako Bogu prikazana i posvema posvećena da je treba Njemu u čast ubiti ili uništiti.«[2] Tim riječima želi Pavao kazati da želi sebi anatemu t. j. vječno odvojenje, no ne od ljubavi Kristove, nego samo od blaženstva i buduće slave. Želi to samo kao uvjet da se Židovi spase.

Isti komentar daje tom mjestu Jakov Tirin, navodeći Budea. »Po Budeovu svjedočanstvu označuje anatema potpuno odjeljenje, otsječenje, posječenje, ubistvo. Pavao je dakle želio (kao nekoć Mojsije) herojskim žarom ljubavi (ako bi bilo potrebno ili korisno) da bude zauvijek odijeljen od Krista t. j. ne od Kristove ljubavi i milosti, nego od osobe Kristove, ili od vječnog blaženstva i buduće slave s Kristom na nebu — samo kad bi na taj način spasio Židove.«[3]

Lagrange tumači: »Židovi su odijeljeni od Krista; Apostol bi dragovoljno žrtvovao svoje spasenje za njih, prihvatio bi da bude

---

[1] »Das Problem wäre zwar nicht gegenstandslos, aber es würde viel von seiner Tragik verlieren, wenn es sich beim »Losgerissensein vom Christus« bloss um eine Minderheit des jüdischen Volkes handelte. Aber Israels Unglaube ist der Unglaube nahezu der Volksgesamtheit«; Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 13.

[2] »Herem: ergo idem est, quod occisio, interfectio, consecratio, anathema, sive res ita Deo devota et in totum consecrata, ut in ejus honorem vel occidi, vel consumi debeat«; Cornelius a Lapide: Comm. in omnes s. Pauli epistolas, p. 157.

[3] »Teste Budaeo significat totalem separationem, excisionem, succisionem, occisionem. Optabat ergo Paulus (ut olim Moyses) heroico quodam excessu charitatis, aeternum (si opus vel utile foret) separari a Christo id est, non a charitate et gratia, sed a persona Christi, seu ab aeterna beatitudine et gloria futura cum Christo in coelis, dummodo hac via Judaei salvarentur«, J. Tirinus: Commentarius in s. Scripturam, p. 231.

odvojen od Krista, samo da oni ne bi bili.«[4] Andre Charue primjećuje za Pavla: »Optužili su ga u Jaruzalemu radi izdaje i apostazije, kako međutim bijaše dubok njegov bol radi nevjere njegova naroda!« (Rom. 9, 1; 10, 1; 11, 14).[5] Pavao je spreman da tu rastavu od Krista i realno provede, kad bi bilo moguće. Nije to fraza, pa ni istočnjačka, bačena u zrak! Naprotiv! Čitava veličina Pavlove ljubavi otskače najjače upravo u tome, što je on faktično spreman na žrtvu rastave od Krista, kad bi Gospodin to dopustio.

Kod velikih ljudi tražimo sličnost s kojim drugim velikanom. Čitajući Pavlovu poslanicu Rimljanima u kojoj je on naslikao vatru srca svoga za nevjerni židovski narod, dolazi nam na pamet starozavjetni zakonodavac Mojsije, koji jednom zgodom isto tako nudi Gospodinu žrtvu svoga života za tvrdovrate sinove Izraelove.

Kad je Gospodin dao Izraelcima deset svojih zapovijedi i zadržao Mojsija kod sebe na brdu Sinaju, zapade narod u idolopoklonstvo; Mojsije kad vidje što se zbilo, razbi ploče, i, povrativši se Gospodinu, reče: »Ah, sagriješio je ovaj narod ljuto, načinivši sebi bogove od zlata; ili mu oprosti krivicu ovu, ili, ako nećeš, izbriši mene iz knjige svoje koju si napisao«.[6]

Sveti Ivan Hrizostom isporeďujući Mojsija i Pavla kaže: »To je znak one svete duše, jer je volio da bude izbrisan iz knjige Božje radi spasenja Židova. Ali ovaj je volio da zajedno s njima pogine. A Pavao, ne da s njima zajedno pogine, nego dok bi se drugi spasili, sam da bude odvojen od neizmjerne slave«.[7]

Tako je Pavao kao nekad Mojsije izlio svoje, u ljubavi vulkansko srce, i ponudio ga Gospodinu uz beskrajno tešku cijenu, ne bi li tako odvratio od naroda svoga groznu apostaziju. Duša njegova, videći kako nije moguće da Gospodin primi žrtvu njegova života, upire svoj pogled k nebu. Zna da jedino odanle može doći svijetlo da rasprši tešku tamu židovske nevjere. Bog, koji je dao Izraelu svoja obećanja, jedini može unijeti svijetlo u kobni problem opće židovske apostazije... U toj nadi piše: »A nije nipošto moguće da je propala riječ Božja« (Rim. 9, 6).

Znajući da jedino od Boga može sve očekivati, ispituje Pavao tragiku odabranog naroda koji svom silom hoće da u svom zakonu nađe pravdu, ali je nikako ne postizava.

---

[4] »Les Juifs sont séparés du Christ; l'Apôtre volontiers sacrifierait son salut au leur, accepterait d'être sépáre du Christ pour qu'ils ne le fussent pas«, Lagrange: S. Paul, Épître aux Romains, p. 225.

[5] »On l'accussait à Jérusalem de trahison et d'apostasie et cependant combien fut profonde sa douleur devant l'incrédulité de son peuple! (Rom. 9, 1; 10, 1; 11, 14), A. Chaure: L'incrédulité des Juifs dans le N. T., p. 209.

[6] Ex. 32, 31, 32.

[7] Migne: P. graeca, LII, p. 477.

Iustitia ex lege

I ovo je jedan težak problem. Pogani nijesu tražili pravde, a postigli su je u Kristu. I to onu pravdu po vjeri. A što je s Izraelom? Evo porazne konstatacije Pavlove: »A Izrael koji je išao za zakonom pravde, nije dostigao zakona« (Rim, 9, 31). Apostol dalje traži razlog, i odmah sam odgovara: »Zašto? Jer nije tražio pravde iz vjere, nego iz djela.« (Rim. 9, 32).

Tim problemom, koji je imao otsudnu riječ u otpadu odabranog naroda, bavi se sada Pavao. Priznaje da njegov narod ima revnost za Boga, samo što nažalost ta revnost nije razumna. Ponovno nadovezuje razlog, zašto Židovi nisu postigli pravde, koju su željeli: »Jer ne poznavajući pravde Božje i tražeći da svoju pravdu postave, nisu se pokorili pravdi Božjoj.« (Rim. 10, 3).

Nitko od razumnih stvorova nije bez zakona. Veli lijepo Joannes a Garcum: »U hramu ljudskog srca postavio je Bog sudište, i na stijenama njegovim urezao zakone rukom svojom. Razum je učinio sucem, savjest tužiteljem, misli svjedocima koje optužuju ili brane čovjeka okrivljenika.«[8]

Pogani imadu nepisani zakon, vječno utisnut od Vrhovnog Zakonodavca u dušu, i po tom će zakonu biti suđeni. Odabrani je narod imao zakon koji mu je dao sam Gospodin na gori Sinaju. To je dekalog, samo jedan dio onoga zakona što ga je Bog dao svom narodu, no koji je urezan i u razumnu ljudsku narav. Sve ostale zakone dao je Gospodin svome narodu preko Mojsija. Izvršivanje zakona proizvodilo je: »zaslugu«, dok je naprotiv svaki prestupak zakona povlačio za sobom »grijeh«. Točnim vršenjem zakona htjeli su Židovi postići pravednost: što je točnije vršenje zakona i što je više učinjenih djela po zakonskim propisima, to je i pravednost veća. A pravednost je oslobođenje od grijeha i spasenje već na ovom svijetu, a završiće se u nebeskoj slavi na drugom svijetu. Da nitko drugi, osim Židova, ne može doprijeti do sfernih visina pravednosti, bio je Židovima nepobitan aksiom. Ljestve koje vode do tih visina jesu i ostaju samo norme Mojsijeva zakona. Zakon je sve, a izvan zakona nema ništa!

To je ona katastrofalna orijentacija prema kojoj je židovski narod isključivo uredio svoje djelovanje. Ona je imala svoju fatalnu posljedicu za odabrani narod.

---

[8] »In basilica cordis humani Deus tribunal constituit, legesque in ejus tabulis incidit digito suo, rationem creavit judicem, conscientiam actorem, testes cogitationes, quae vel accusant, vel defendunt ipsum hominem reum«. Migne: Epistola ad Romanos p. 65.

Nije zakon za Židove imao biti zamka u koju će se uhvatiti da nikad više ne mogu iz nje izaći. Zakon je imao svoju dobru svrhu. To su bile stube i čvrsta vrata koja su ga vodila u blaženstvo kao u neku divnu katedralu. Čovjek je znao što je dobro, a što zlo. Ali taj zakon mu nije pružao pomoći da se kloni grijeha, niti je davao sretstva da ga se oslobodi. »Zakon je kao liječnik otkrivao Izraelcu rane i upućivao ga na lijek da vapije za liječnikom duša: Spasiteljem.«[9] Zato nije ni mogao da donese ploda pravednosti. Pravednost je, kako je shvaća sv. Pavao, tek onda prava: »kad nas čini pravednima, ne pred ljudima, nego pred Bogom; koja se sastoji u pomirenju čovjeka s Bogom po vjeri u Krista, kao što se pravednost Židova sastoji u ispunjavanju zakona pred ljudima.«[10]

Židovski je narod bio ekscesivno i ekskluzivno odan zakonu, i to ga je dovelo do propasti. A Charue veli za Pavlove sunarodnjake: »Kamen spoticanja za njegove sunarodnjake je bio pogrešni sistem koji ih je nadahnjivao u traženju pravde. Oni su htjeli pravdu postići izvršavanjem zakona, kao da je mogu sami po sebi steći umnožavajući djela.«[11] Izvršujući zakon, Židovi su tražili samo svoju pravdu, a nijesu ni pomišljali da traže jedino ispravnu, pravdu Božju. Zato ih kori sv. Augustin riječima: »Jer su se nasitili svoje pravde, nijesu gladovali pravde Božje«.[12] Taj egocentrički sistem koji je sve, pa i pravednost koncentrirao na sebe i na svoje naravne sile, doveo je i Židove do nekoga maglovitoga duševnog stanja, koje se očitovalo u pogubnom, pretjerano razvijenom formalizmu, drvetu bogate krošnje, ali nikakvih plodova. Tim su se formalizmom Židovi sve više udaljivali od objektivne pravednosti kojoj je izvor u vjeri očekivanoga Mesije. S pravom je Ivan Hrizostom prekoravao Židove: »Nerazumni bijahu Židovi, i nikada nijesu opažali vlastite grijehe, nego podvrženi najgorim prestupcima, opravdali su svagdje sami sebe. To ih je najviše upropastilo i odvelo od vjere.«[13]

---

[9] Dr. F. Zagoda: Sv. Pismo N. Zavjeta, nota p. 281.

[10] »Quae nos facit justos, non coram hominibus, sed coram Deo; quae sita et in reconciliatione hominis cum Deo, per fidem Christi, sicuti Judaeorum justitia sita erat in impletione legis coram hominibus«, Cor. a Lapide: Commentaria in omnes s. Pauli epist. p. 176.

[11] »La pierre d'achoppement pour ses compatriotes fut le système erroné qui inspirait leur recherche de la justice: ils voulaient la conquérir par l'observation de la Loi, comme s'ils pouvaient se la faire eux-mêmes en multipliant les oeuvres«, A. Charue: L'incrédulité des Juifs dans le N. T. p. 291.

[12] »Quia sua justitia saturati, justitiam Dei non esuriebant«, Migne: P. L. XXXV, p. 1607.

[13] P. graeca, LVII, p. 185.

I tako, držeći se s jedne strane grčevito zakona, tražeći svoju pravdu, odbili su se od Krista i presjekli jedinu cijev po kojoj im je mogla Božja pravda usrećiti duše. Ta cijev jest vjera u Sina Božjega, Mesiju. Velika je razlika između zakona Mojsijeva i zakona koji je došao po vjeri Kristovoj. To su po svojoj naravi dva različna svijeta koji su ipak međusobno čvrsto povezani, jer je jedan bio priprava drugome. Zakon je Mojsijev vodio Kristu kao k svojoj svrsi i svršio je svoju zadaću onda, kad je Krist zadovoljio za grijehe ljudskoga roda. Mojsijev zakon i Kristovo evanđelje najuže su združeni, te se ne mogu rastaviti, a da ne potamni jedno i drugo. Ako otstranimo njihovu međusobnu vezu, tada ne možemo pravo shvatiti ni zakon ni Evanđelje.[14]

Krasnu paralelu o ta dva zakona navodi Cornelius a Lapide: »Zakon djela je stari zakon; zakon vjere novi; zakon djela sadržava zapovijed; zakon vjere pomoć. Zakon djela daje svijetlo da spoznamo; zakon vjere daje snagu da izvršimo. Zakonom djela kaže Bog: učini što zapovijedam; po zakonu vjere učimo: daj što zapovijedaš. Zakon djela je onaj što propisuje izvanja djela i čine, i to mnoge; zakon vjere je onaj što uređuje nutarnje čine, među kojima je prva vjera i ljubav.«[15]

Mojsijev zakon ne može pomoći, ma i kako prema njemu pružamo ruke i vapimo za pomoć. Zakon vjere može nam pomoći, jer njemu dolazi životna snaga iz nepresušnoga vrela milosti koje je provrelo na Kalvariji. To su zapravo dva kraljevstva: »Jedno je kraljevstvo zakona, drugo je kraljevstvo milosti; jedno je prema grijehu nemoćno, pače umnožava grijeh, a drugo uništava grijeh i daje snagu da ga više ne počinimo; jedno je zakonodavstvo izdano po Mojsiju, drugo je spasenje doneseno po Sinu Božjem; jedno je naređenje koje se daje slugama i robovima, a drugo je manifestacija očinske ljubavi.«[16]

Mojsijev zakon je sjena dobara. Mojsijev zakon ima tu svrhu da židovski narod pripravi za novozavjetni zakon mira i ljubavi. Naličje pravde imalo je da nađe svoje divno lice u pravdi Kristove

---

[14] Dr. F. Zagoda: Sv. Pismo N. Z., nota p. 300.

[15] »Lex factorum est lex vetus; lex fidei est lex nova; lex factorum continet praeceptum; lex fidei auxilium. Lex factorum dat lucem, ut sciamus; lex fidei dat virtutem, ut faciamus. Lege factorum dicit Deus: Fac quae jubeo; lege fidei dicimus: Da quod jubes. Lex factorum est ea, quae externa opera et facta, eaque multa praescribit; lex fidei est ea, quae actiones interiores ordinat, inter quas prima est fides et amor«, Cor. a Lapide: Commentaria in omnes s. Pauli epist. p. 76.

[16] Lagrange: Saint Paul, Épître aux Romains, p. 187.

vjere. Međutim »Židovi nijesu razumjeli namjere Božje. Oni su se oslanjali više na djela nego na vjeru, budući da nisu shvatili da je Krist temeljni kamen, oni se spotakoše.«[17] Izrael će učiniti protivno nego što su učinili pogani, ali i s protivnim rezultatom.

Iustitia ex fide

Nema razlike između Židova i Grka. Isti je Gospodin svima, bogat za sve koji ga zazivlju. (Rim 10, 12). Tim je riječima sv. Pavao naglasio generalni zakon koji jednako vrijedi za Židove kao i za nežidove. Taj novi zakon je zakon evanđelja. Židovima je lozinka: Pravda po djelima! t. j. samo djela spasavaju. Novi zakon naprotiv apodiktički traži vjeru u raspetoga Sina čovječjega. Ta nova ekonomija spasenja, novi izvor pravde, doveo je sinagogu i židovski narod, do potresne krize. Tko je kriv što Židovi nisu shvatili novi čin Božje ekonomije, vidjećemo kasnije. Činjenica je da su se Židovi čvrsto ogradili zidom zakona, kao jedinim uvjetom pravde, i da nisu nikako htjeli da izlaze iz tih utvrda.

Premda Pavao neustrašivom sigurnošću često naglasuje da je pravda moguća jedino po vjeri u Raspetoga, ipak je židovski narod pošao svojim putem. Pred njima su stajale dvije mogućnosti: Ili da se spotaknu na kamen t. j. na Raspetoga, u njihovim očima »sablazan«, pa da iza toga »padnu u sramotu«; ili da se pouzdaju u raspetog Mesiju, i da se na taj način očuvaju od »sramote«. Pred tu su dilemu bili stavljeni svi ljudi, Židovi jednako kao i pogani. Židovi su se odlučili za prvu mogućnost, a dosljedno i za njene žalosne posljedice. Tuissaint kaže: »Iz čitavog sv. Pisma i iz svoje vlastite povijesti, Židovi su morali znati da pravednost dolazi od Boga, a da nije plod čovječjeg napora; oni su trebali da shvate da je ona plod milosti, a ne djela.«[18]

Već u prvoj glavi poslanice Rimljanima kaže sv. Pavao sasvim jasno: »Jer se u njemu otkriva pravda Božja iz vjere u vjeru, kao što pisano: pravednik živi od vjere« (Rim. 1, 17). Pa opet: »Jer svaki koji priziva ime Gospodnje, spasiće se«. (Rim. 10, 13). Spasiti se i pravdu postići može samo onaj koji se ne spotakne o kamen na Sionu što ga je Bog sam postavio. Spasenje i opravdanje dolazi samo i jedino po vjeri u Sina Božjega. I opet kaže sv. Pavao: »Sudimo dakle da se čovjek opravdava vjerom bez djela zakona«. (Rim. 3, 28). Vjera je sada sve, a zakon je prestao. Na tu misao nadovezuje Lagrange: »Zakon nije dakle više obvezatan za spasenje, i pouzdavati se u zakon znači zabacivati spasenje.«[19]

---

[17] o. c., p. 248 i 249.

[18] Tuissaint: Les Épîtres de s. Paul, p. 255.

[19] Lagrange: o. c. p. 188.

Misao: Vjera opravdava i spasava, koju je Pavao potkrijepio dokazima Staroga i Novog Zavjeta, dobiva najjasnije osvjetljenje u čitavoj soteriološkoj misiji Kristovoj. To se jasno vidi iz poslanice Apostola naroda. Kad bi izvor pravde bio samo u zakonskim djelima — a ne u Isusu Kristu raspetome — onda bi nam Kalvarija sa svojim križem bila najteži problem, dapače i potpuni nesmisao. Sa principom: Jedino vjera u Krista raspetoga opravdava i spasava, stoji i pada egzistencija sakramenata, pače egzistencija čitave Crkve.

Otcijepljenima od Boga po grijehu, može da dođe spas jedino iz kalvarijske Žrtve. Pavao u potpunoj oštrini postavlja tu tezu: »Jer Krist kad još slabi bijasmo, umrije u vrijeme pravo za bezbožnike. Ta jedva tko umire za pravednika«. (Rim. 5, 6). Malo kasnije dodaje: »Jer kao što nepokornošću jednoga čovjeka mnogi postadoše grešnici, tako će i pokornošću jednoga mnogi postati pravednici.« (Rim. 5, 19).

Jedino je dakle velikosvećenička žrtva Kristova izvor one pravde za kojom je uzalud težio Mojsijev zakon i Židovi. Aplicirajući na to Petar Lombardijski kaže: »Po Kristu dakle, a ne po zakonu dolazi pravda, jer kad bi po pisanom ili naravnom zakonu bila pravednost, onda bi Krist uzalud umro. A ako nije uzalud umro, dakle, u Njem se jedinom opravdava bezbožnik, jer mu se vjera u Njega uračunava u pravdu. Nijedan se dakle čovjek ne može ni na koji način opravdati i izbaviti od srdžbe i kazne osim po vjeri i sakramentu krvi Kristove.«[20]

Iz svega ovoga proizlazi da je narod židovski strašno promašio. Tražio je pravdu, ali na krivim stazama. Pred Židovima su stajala zakonska djela, i oni su, misleći da vide u njima objektivan izvor pravde, imali pred sobom doista samo fatu morganu. Težili su doduše za pravdom, ali ne za Božjom nego za svojom. Stoga im je i rezultat traženja bio negativan. Oni, kojima su se otvorili prvi izvori Božjih napitaka, ostadoše potpuno žedni; kojima su bile namijenjene prve zrake evanđeoske vijesti, i čije su duše morale prve zasjati sjajem pravde i blistavom ljepotom milosti, ostadoše u tami.

---

[20] »Ex Christo ergo non ex lege est justitia, quia si per legem scriptam vel naturalem esset justitia sine fide Christi, ergo Christus gratis moreretur. Si autem non gratis mortuus est, ergo in illo solo justificatur impius, cui credenti in eum deputatur fides ad justitiam. Omnis ergo humana natura et justificari et redimi ab ira, id est a vindicta nullo modo potest, nisi per fidem, et sacramentum sanguinis Christi«, Migne: P. L. Tom. 191, p. 1473.

Predestinacija

Važno je da vidimo, ne snosi li sam Gospodin, vječnom odredbom svojom, odgovornost što je narod židovski pao u potpunu tamu.

Gospodin je Suveren, On je sve, čovjek je prema Njemu jedno ništa. Pa ako je Gospodin odvijeka preodredio, i nepromjenljivim planom uredio ovakav historijski razvoj odabranoga naroda, onda je jednim potezom sve riješeno, i nije više potrebno trošiti riječi. Ako slobodna volja pojedinca i naroda nema nikakva udjela u njegovu djelovanju, ne snosi ni odgovornosti.

No stvar stoji drukčije.

Sveti Augustin je definirao predestinaciju ovako: »Preodređenje svetih nije ništa drugo nego predznanje i priprava Božjih darova kojima se najsigurnije spasavaju, koji se god spasavaju.«[21] Bog može čovjeku dati, i daje mu različne svrhunaravne darove na pr. vjeru, mučeništvo, djevičanstvo. Najveći dar što ga razumna narav može da primi, je vječno gledanje Boga u slavi nebeskoj. One koje je Gospodin odvijeka pripravio i odredio da prime taj najveći dar, njih je odvijeka i pozvao i učinio ih sličnima Sinu svojemu. (Rim. 8, 20).

Uvjet jest, da duša bude, u času smrti, u stanju milosti posvetne. Bog zna sve one koji će biti dionici njegovog najvećeg dara. On ih je istina, odvijeka preodredio, ali iza kako je predvidio da će oni surađivati s njegovim milostima.

Bog, dakle, nikoga ne preodređuje ni za pakao ni za nebo prije, nego je predvidio njegova dobra ili zla djela. U najvećem Božjem daru surađuje Bog koji dijeli milost, ali i čovjek, koji slobodnom voljom upotrebljuje ili odbacuje darovanu milost. Na taj veliki čin pripravlja Gospodin čovjeka dajući mu vjeru da može spoznati Njegovu volju. Tu prvu milost vjere, kao početak pravde, daje Gospodin bez obzira i neovisno od naših dobrih ili zlih djela. Prva milost vjere je dakle nezasluženi dar Božji koji nam On daje sasvim neovisno od naših djela. Bog ga daje kome hoće. Ali ga i čovjek prima — ako hoće — jer je slobodan.

Bez milosti se u vrhunaravnom redu ne možemo ni maknuti. Bog daje svakom čovjeku sasvim dovoljno milosti da se spasi. Izvor milosti jesu Kristove zasluge. Veći broj milosti, iznad minimuma, nije On dužan dati nikome. Milost ne ruši slobodu volje, nego ta dva elementa moraju ići paralelno; ni milost sama za sebe,

---

[21] »Haec est praedestinatio sanctorum nihil aliud: praescientia sc. et praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur«, P. latina, p. 1014.

ni slobodna volja sama za sebe, ne mogu postići svrhe za koju je Bog čovjeka stvorio, i za koju je Krist na Kalvariji prolio svoju krv.

U svijetlu tih istina pristupamo k jednom od najtežih teoloških problema, predestinaciji. Nije li možda Bog odvijeka odredio da Židovi u najsvečanijem času, kad se Mesija pojavio u svom narodu, zapadnu u tamnu noć kojoj ni otkuda ne sviće zora? Je li Bog svojom vječnom odlukom odredio da njegov brižno odgajani narod padne u apostaziju? Ako je tako, tko se može oprijeti Njegovoj volji? Ali evo što kaže sv. Pavao: »Dade im Bog duha ukočenosti: oči da ne vide i uši da ne čuju sve do današnjega dana« (Rim. 11, 8). »Duh ukočenosti«, veli Tirin, »označuje najviši stupanj tromosti koja oduzima svaki osjećaj očima i ušima, tako da ne vide, ni ne čuju.«[22] Pavao međutim malo dalje nastavlja s Davidom: »Neka bude stol njihov zamkom i mrežom i sablazni plaćom njima«. I svršava upravo drastično: »Neka potamne oči njihove da ne vide, i leđa njihova jednako da su pognuta« (Rim. 11, 10).

Za ovo mjesto veli Maier: »To je momenat gdje se Psalam i Deuteronomium zajedno sastaju, gdje momenat »otvrdnuća« i duhovne zaslijepljenosti najoštrije dolaze do izražaja«.[23] Jakob Tirin dodaje tim riječima: »da ne misle ni na što nebesko ili božansko, nego da misle, traže i žele samo zemaljsko«.[24]

Kako da se rastumače ove teške proročke riječi koje kao da nameću misao: Bog je sam svojom odlukom bio uzrok da srce njegova naroda bude suha, beskišna zemlja u onom času, kad je nebeski Vrtljar došao da stvori na toj zemlji raj raskoši?

Najprije evo jedne paralele iz historije židovskoga naroda! Gospodin šalje Mojsija i Arona k faraonu da pusti Židove iz egipatskoga sužanjstva, pa da ih tada Mojsije uvede u obećanu zemlju. Faraon se opire pozivu Božjem. Bog zato kažnjava njega i čitav egipatski narod sa deset zala. Konačno zaglavi egipatska konjanička vojska u valovima Crvenoga mora.

U tom nizu zbivanja reče Gospodin Mojsiju: »Idi k faraonu, jer sam dao da otvrdne srce njegovo i sluga njegovih, da učinim ove znake svoje na njemu«. I opet malo dalje govori Pismo: »I učini

---

[22] »Spiritus soporis, significat altissimum veternum, qui omnem oculorum et aurium sensum adimit, adeo, ut non videant, neque audiant« (Cypr., Chrys., Isidorus, Cor. a. Lapide); Tirinus: Comm. in s. Scripturam p. 235.

[23] »Das ist der Punkt, wo Psalm und Deuteronomium 29, 3 zusammentreffen, wo das Moment der »Verhärtung«, der geistigen Verblendung am schroffsten zum Ausdruck kommt«, Maier: »Israel in der Heilsgeschichte«, p. 114.

[24] »ut jam non caelestia vel divina: sed solum terrena sapiant, quaerant, desiderent«, Tirinus: o. c. II, p. 235.

Gospod te otvrdnu srce faraonovo, i ne pusti sinova Izraelovih«. Slično malo kasnije. (Ex. 10, 27; 11, 10).

Svi oblici glagola »indurare« na ovim mjestima označuju aktivni potez s Božje strane. Jasno se vidi da je Bog sâm zadro u stvar. Ako je Bog uzrok što je otvrdnulo srce faraonovo, onda On odgovora za sve posljedice, pa prema tome se faraonu ne bi moglo ništa imputirati.

Na sličan je način otvrdnulo srce odabranoga naroda. Na njihove je oči sjeo mrak i tama. Pa ako je Gospodin aktivni faktor svega toga, onda i taj narod ostaje bez krivnje.

Od temeljne je ovdje važnosti značenje glagola: indurare. To je i ključ za riješenje problema otvrdnuća, i faraona, i odabranog naroda.

Jakob Tirin veli za riječ »indurat« ovo: »Ne direktno i vlastito (kako pogrdno govori Kalvin i puritanci), nego nevlastito i indirektno, tim samim što se ne smiluje, nego oduzima posebna i česta pomagala milosti, i dopušta da grešnik u svojoj zloći i tvrdokornosti — (na koju je ljudsko srce odmah spremno čim nema obilnije milosti Božje) — ustraje i raste, te ga zatim odbacuje, ali (dopušta) iz drugih pravednih razloga prilike da u njima još jače otvrdne.«[25]

Dok je Bog s jedne strane podigao svog proroka Mojsiju da ispuni zadaću koju mu je On povjerio, dotle je s druge strane na pozornicu postavio faraona da mu oponira. Za otvrdnuće faraonovo, a prema tome i za otvrdnuće naroda odabranoga, veli Lagrange: »Ipak sama riječ otvrdnuti, učiniti srce tvrdim, nepristupačnim pokajanju, pretpostavlja već loše raspoloženje, kao što tvrdokornost pretpostavlja već stvorenu odluku.«[26]

Mojsije je tip čovjeka koji teži za milošću, a faraon tip onoga koji prkosi i odbija milost. »Kao što oba pretstavljaju najočitije opreke u izraelskoj povijesti, ovaj tip upropastiteljâ, onaj tip spasiteljâ naroda, tako se odrazuje na njima i najkrajnija opreka obzirom na uspjeh božanske volje: ovdje pomilovanje, tamo otvrdnuće.«[27]

Iz ovog tipičnog primjera faraonova vidimo, kako se slobodna ljudska volja može do krajnjih granica opirati milosti. Bog daje

---

[25] Trinus: Comm. in s. Scripturam, II, p. 232.

[26] Lagrange, o. c. p. 235.

[27] »Wie beide die äussersten Gegensätze in Israelsgeschichte darstellen; dieser der Verderber, jener der Retter des Volkes; so spiegelt sich auch in ihnen ein äusserster Gegensatz des Erfolges des göttlichen Willens ab; hier Begnadigung, dort Verhärtung«, Loch und Reischl: Die heiligen Schriften des a. und n. T., p. 47.

svakom dovoljno milosti, a čovjek slobodnom voljom može tu milost odbiti. Bog ne može čovjeka siliti, ali može i takvo otvrdnuto srce upotrijebiti za provođenje svojih planova. Bog je faraonu dao sasvim dovoljno milosti da se, surađujući s njima, spasi. Faraon je zatvorio svoje srce, t. j. Bog mu nije dao onaj višak milosti koji bi bio mogao da rastopi led okorjelosti i otvrdnulosti njegova srca. To znači onaj: »induravit«.

Gospodin mu nije morao dati taj višak. Faraon nema prava to tražiti od Gospodina. Uopće se ne može govoriti o pravu. Faraon ničim nije zaslužio da mu Gospodin daje bilo kakav višak milosti iznad onog minimuma koji mu je dovoljan za spasenje, a koji je i on dobio. Pa pošto je okrenuo svoje lice od Gospodina, uzima ga svemogući Gospodar da na njemu pokaže veličinu svoje božanske pravde. Na Mojsiju pokazuje milosrđe, a na faraonu pravdu. Gospodin time nije povrijedio ničije pravo. Nije uništio ničiju slobodu. Konačno On je vlastan da jednu posudu upotrebi »za čast, a drugu za sramotu«. (Rimlj. 9, 21).

Sasvim analogni slučaj bio je s odabranim narodom.

Ali zašto je Bog u neizmjernom redu mogućnosti izabrao baš onakav red gdje će se faraon oglušiti glasu milosti? Zašto je Gospodin u neizmjerno brojnim kombinacijama izabrao baš ovu u kojoj će njegov narod pasti u noć i tamu, u apostaziju, premda u njegovoj sredini sja božansko Sunce pravde?

Da li je Gospodin i jedan čas zapustio svoj narod? Zar nije Gospodin dao dovoljan broj milosti onima koji su mu bili osobito dragi? Dao je!

Ali zašto je izabrao baš taj red mogućnosti? To On jedini zna! To je duboko zapečaćena tajna — mysterium!

Bog je sve učinio za svoj narod

Bog nema i ne može imati apsolutno nikakve odgovornosti u činjenici teške apostazije židovskog naroda .On je pravedan i vjeran i daje svakom čovjeku dovoljno milosti da se spasi. Ako je narod židovski bio posebno ljubljeni narod, i ako je Bog na poseban način bio Bog njegov, zar to znači da mu je dao samo najnužniji minimum milosti? Sve dosada rečeno dokazuje upravo obratno: Gospodin je uistinu pazio narod svoj kao zjenicu oka. Dao mu je sve. Raširio je u Starom Zavjetu kao orao krila svoja nad njim davši mu najveću, jedinstvenu, teokracijsku vladu. Opasao ga tim sretnim zidom da bude sačuvan od pogubnog utjecaja susjednih poganskih naroda. Podigao je u njemu velike patrijarhe: Abrahama, Izaka, Jakova. Vodio ga kao dobar pastir na dobru i najbolju pašu, izveo ga iz egipatskoga ropstva, doveo u blagoslovenu palestinsku zemlju, podigao mu suce, kraljeve.

Dvaput ga je vrlo osjetljivo kaznio; ropstvom asirskim i babilonskim, a imao je i teški razlog zato: »A ti si živjela u bludnosti s mnogim milosnicima«. Ali i opet odmah se čuje divni glas Božje ljubavi i milosrđa: »Ipak, vrati se k meni, i ja ću te primiti« (Jer. 3, 1).

Dao mu je proroke da ga odvrate od opačina, da ga u teškim danima tješe, i da mu navijeste sretne dane mesijanskih vremena. Preko njih tumačio im je zorno čitavo bogatstvo dobara što ih je samo njemu povjerio, i jasnim crtama naslikao krunu sviju dobara — Mesiju i njegovo kraljevstvo.

A što da tek kažemo o Novom Zavjetu? Mesija dolazi najprije k ovcama doma Izraelova (Mt. 15, 24). Propovijeda najprije njima: Nijemi čuju, slijepi vide, hromi hodaju, siromašnima se propovijeda Evanđelje (Lk. 7, 22). Riječi osam blaženstava, kakovih nikada nije čulo ljudsko uho, slušao je židovski narod. Čitava je očinska briga i ljubav prema tomu narodu najzornije izražena prorokovim riječima koje navodi Apostol Pavao: »Čitav sam dan raširio ruke svoje k narodu, koji se ne pokorava i suprotivi« (Rim 10, 21).

Maier kaže na ove riječi: »Da se ovdje ne radi, kao kod pogana, da se Bog samo daje »naći«, da se samo »objavljuje«, nego o živom i neumornom djelovanju neiscrpljive volje božanske ljubavi, o neprestanoj, ljubaznoj borbi Boga za dušu »svoga« naroda koji mu uzvraća tu ljubav neposlušnošću i otporom.«[1]

Ove riječi jasno potvrđuje čudesima isprepletena historija toga naroda. Sa tvrdog svoga kalvarijskog prijestola raširio je najveći Mučenik i Spasitelj svoje krvlju oblivene ruke da zagrli one koji su ih proboli. I kao da postavlja bolno, do dna duše prodorno pitanje: Narode moj, što sam još mogao učiniti, a da nisam učinio? Ili: Dođite i vidite, ima li bola kao što je bol moj! (Thren 1, 12).

Dok je još bio među njima prolazeći i »čineći dobro«, reče jednom u dramatskoj poredbi: »Jeruzaleme, Jeruzaleme koji ubijaš proroke i kamenuješ one što su poslani k tebi, koliko sam puta htio skupiti djecu tvoju, kao što kvočka skuplja piliće svoje pod krila, ali ti ne htjede« (Mt. 23, 37).

Mislim da beskrajna inkarnirana ljubav nije mogla nježnije izraziti brigu i ljubav čitavoga svog života prema odabranom narodu. Od prvog početka, kad je nastupio svoje mesijansko djelovanje, neprestano je tumačio dolazak i svrhu svoga kraljevstva. Zavio je nauku o tom kraljevstvu u divne i duboke, a opet posve jednostavne parabole. Razvio ju je tako divnim pedagoškim načinom, da je narod bio potpuno oduševljen i zadovoljan. Divili su se nauci, jako jezgre svojom krivnjom nisu shvatili.

Konačno je najveću istinu: Sin sam Božji koji umire za spasenje svoga naroda i čitavoga svijeta, potpisao svojom presv. krvi.

Na posljednjoj je večeri, rekao dvanaestorici: »Od ove ljubavi nitko veće nema, da tko dušu svoju položi za prijatelje svoje« (Iv. 15, 13). Najamnici su narod ostavili, a On, dobri Pastir, pozna svoje ovce, i daje za te ovce život svoj. (Iv. 10, 14)

Ako bi nakon svega ovoga što smo promotrili još pozivali Gospodina na odgovornost radi strašne apostazije odabranoga naroda, počinili bi blasfemiju.

Odgovor dakle na gore postavljen upitnik židovske apostazije, u času dolaska Mesijina, treba da tražimo izvan Boga.

Tko je dakle kriv apostaziji, a dosljedno i zabačenju odabranoga naroda?

Razlozi zabačenja

Potrebno je da vidimo, koji su razlozi presjekli vitalnu nit, što je vezala odabrani narod s njegovim Bogom. Uzećemo sve komponente da dobijemo njihovu sudbonosnu i tragičnu rezultantu: zaslijepljenost i otvrdnuće židovskog naroda.

[1] Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 96.

Među važne razloge spada bezuvjetno *traženje pravde po djelima zakona.* Što više djela učinjenih po zakonu, to veći stupanj pravednosti, bilo je židovsko načelo. Lagrange veli: »Pavao je oduševljenim riječima posvjedočio svoju ljubav prema njima, ali im je jasno pokazao rezultat njihove nauke — zabačenje.«[2]

Tražeći pravdu na temelju djela zakonskih, i privezavši se upravo ljubomorno uz njih, prezreli su Židovi jedini izvor Božje pravde, vjeru u Krista, i tako su postigli svoju, a ne Božju pravdu.

To je misao Kornelija a Lapide: »Jer su se privezali uz tjelesnog oca Abrahama i zakonodavca Mojsija i za djela zakona, i odatle si prisvajali spasenje i opravdanje, prezreše vjeru i milost Krista, kao zabačena čovjeka«.[3]

Međutim činjenica, da je odabrani narod svu svoju pravdu koncentrirao na zakon i zakonsko ispunjenje, nije jedini, ni glavni razlog apostazije. Na dnu tog problema nalazi se osoba samog Mesije. I u tom je glavno težište svega.

Židovi su bili jedini narod teokracijski uređene države; ostali su narodi vrlo daleko za njima. Pod rimskom je vladom njihovo stanje nesnosljivo. Rimljani ih udaraju velikim porezima, preziru taj, u njihovim očima provincijalni, fanatično buntovni narod.

Sve su to komponente koje su u ovom, od prirode prkosnom narodu, proizvele posve oprečan utjecaj i visoko dizale unutarnju njegovu svijest. Židovi su osjećali da su u izvanjem ropstvu, ali su istodobno u svojoj duši osjećali veliku supremaciju duha nad ostalim narodima. Oni su znali da su jedini osvijetljeni jakim reflektorskim svjetlom neba, a da svi drugi narodi žive izvan ovog osvijetljenja, dakle u tami.

U sve se ovo miješa jaka ideja Kralja-Mesije, i to Mesije prema njihovu krivom shvaćanju.

Mesijanska je ideja bila tako jaka da je Židove krijepila u najtežim časovima njihova života. Krist, Mesija, njihov Kralj, i to svemoćni!

Svijest da će taj svesilni vladar osnovati kraljevstvo, u kom će oni biti privilegovani n. pr. kao: rimski građani, ulijevala je u žile njihove divsku snagu, pomiješanu s nekim stoicizmom u podnošenju svih poteškoća, nepravda i preziranja od svih kojima su morali služiti.

Ideja je o Mesiji spala na posve ljudsko, nacionalno shvaćanje. I sad na tu profanu ideologiju, potpuno stranu prorocima, dolazi pojava i rad Mesije, koji je došao kao ponizni Sin čovječji. On je

---

[2] Lagrange: S. Paul, Épître aux Romains, p. 266.
[3] Cor. a Lapide: Commentaria in omnes s. P. epist. p. 155.

izvor pravde, došao je da osnuje svoje vječno kraljevstvo duša, da spasi i otkupi sav rod ljudski od grijeha, a uz cijenu svoje krvi; Njegov je završetak sramotni kalvarijski križ!

Toga nije moglo razumjeti oholo, u svoju prošlost zaljubljeno židovsko srce. Tu je osnovica problema apostazije!

Nijedan vihor ne bi mogao razornije djelovati, nego što je takva pojava Mesije djelovala na židovska, sasvim oprečna očekivanja. Takav je Mesija proizveo u njihovim dušama revoluciju, i oni okreću od Njega svoja srca.

Takav je Mesija značio za njih strašnu kontradikciju. Reatz kaže: »Doista, njihova nevjera nije bila bez krivnje. Ali njihov grijeh sastojao se u tom što su bili protiv poniženog Mesije, i protiv poniženog Sina čovječjeg, a ne protiv tajne božanske Njegove osobe.«[4]

A sada? Janje se pretvorilo u vuka, narod se odabrani pretvorio iz djece svjetlosti u djecu tame i sljepoće. I tako je došlo ono, što veli Maier: Dok se je Izrael željezno držao lozinke: »Po djelima zakona k spasenju, u kojoj je bio kroz stoljeća uzgajan, lišio se mogućnosti da steče razumijevanje za ličnost i djelo Kristovo (Rom. 10, 2 i dalje). I u času, od Boga određenom (u Kristovom poslanju), u času kad se je trebao neizbježivo odlučiti za spasenje odlučio se za nevjeru, na svoju propast.«[5]

Odbili su križ »sablazni« i odbacili temeljni kamen, i ne samo odbacili jedini lijek spasenja, nego i ubili samoga Liječnika, kako kaže sv. Augustin.

Osim ovoga glavnoga i temeljnog uzroka koji je narod odabrani doveo do apostazije i potpunog otvrdnuća, imade ih još koji su važni da ih spomenemo.

Veliki dio krivnje nose *farizeji*. Istina, djelovanje Isusovo, Njegov život i Njegova čudesa morala su otvoriti oči slojevima zaslijepljenoga naroda, zato nije ni on bez odgovornosti ni bez krivnje. Među Židovima bilo je vrlo malo onih plemenitih duša, koje bi uistinu gladovale i žeđale za Bogom. Malo je bilo pravih «siromaha u duhu«, stoga nijesu riječi i djela Kristova donijela onog roda, koji bi morala. Jasno da za to snosi odgovornost *svaki pojedinac Židov*, koji je mogao upoznati Krista i Njegovu nauku, a toga nije htio. Razumljivo, da se najveći dio krivnje pripisuje farizejima, kao učiteljima i vođama naroda, jer su oni po znanju i po svom zvaničnom pozivu imali biti svijetlo najprije sebi, a onda i svom povjerenom stadu. Farizeji su, dakle, jedan od glavnih faktora

---

[4] A. Reatz: Jesus Christus, p. 160.
[5] Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 68.
[6] Migne: P. L. XXXVI, p. 696.

koji nose veliki dio odgovornosti za apostoziju. Za njih veli Charue: »Po četvrtom Evanđelju »Židovi« t. j. ovdje duhovni vođe naroda nose veliki dio odgovornosti za evanđeosku dramu i nevjeru Izraela«[7] Oni pak, koji imaju ključeve od znanja, t. j. tumači zakona nose tešku i neoprostivu odgovornost svaki sam za sebe. Za njih doslovno vrijede riječi V. Rosea: »Oko je za tijelo svjetiljka; ono osvijetljuje svaki pokret tijela. To isto vrijedi i za duhovno oko. Ako je ono bolesno, t. j. zaslijepljeno ljubavlju za svijet odrazuje se to na cijelom moralnom organizmu, a dosljedno i u vjerskom životu. To je za dušu duboka noć«.[8]

Konačno postoji još jedan faktor apostazije: To je stari neprijatelj Božji i čovječji — *đavao.* U vrijeme Kristove pojave na zemlji đavao je upro sve sile da omete i uništi djelovanje Njegovo. Znao je on vrlo dobro da Kristovo kraljevstvo znači slom njegova jarma nad ljudskim dušama. Stoga je i potpuno razumljivo, da je između ta dva kraljevstva: Božjeg i đavolskog morala nastati borba, i to borba na život i smrt. Đavao je slutio da je »Sjeme žene« tu, stoga je sve upotrijebio da što bolje utvrdi svoju vlast i svoje kraljevstvo, a uništi dobro sjeme i kraljevstvo Sina Božjega. Charue spominje đavla, pa kaže: »Konačno zakulisno djeluje đavao, veliki protivnik Kraljevstva«.[9]

To su eto bili uzroci koji su narod odabrani odveli od njegova Mesije, i doveli ga do strašne zaslijepljenosti, otvrdnuća, i potpune apostazije.

Krist je došao među svoje, no njegovi Ga ne primiše. Židovski je narod kao cjelina Njega, vjekovnu nadu, i njegovo kraljevstvo, strašnim načinom odbacio. Odabrani je narod jednim sudbonosnim potezom precrtao sve prvotne namjere i planove Gospodnje, te u najsvečanijem času pojave Sina Božjega, nevjerojatnom tvrdoglavošću odbio pozive vječne ljubavi Božje.

»Stanovnicima Palestine bila je darovana osobita svijetlost, ali su oni zatvorili oči, nijesu vidjeli«.[10]

Učinak apostazije

Stanje židovskoga naroda iza apostazije obilježuje Origen ovim riječima: »A oni koji su bili prvi, radi nevjere otsječeni od plodne masline, postadoše posljednji«.[11] Nekoć odabrani narod Božji,

---

[7] A. Charue: L'incrédulité des Juifs dans le N. T., p. 246.
[8] V. Rose: Évangile selon saint Matthieu, p. 54.
[9] A. Charue: L'incrédulité des Juifs dans le N. T., p. 162.
[10] O. c. p. 162.

sada stado bez Pastira, luta po različnim bespućima. Na mjestu je da s Maierom pitamo: »Koji je posljednji smisao sadanje tragedije otvrdnuća, čija je pozornica bila prostrana židovska diaspora, i koju je potreseno gledalo mlado kršćanstvo?«[12]

Ova nesreća židovskoga naroda mora u vječnom planu Gospodnjem imati neki smisao. Gospodin je taj strašni pad predvidio. Zar će dakle ta strašna sfinga apostazije ostati vječni upitnik, pojačan drugim upitnikom: Čemu sve to?

To pitanje rješava sv. Pavao: Neizmjerni Bog je htio pokazati s jedne strane gnjev svoj i silu svoju na posudama, koje su bile pripravljene za propast, a s druge strane bogatstvo slave svoje na posudama milosrđa. I posude propasti — židovski narod, i posude milosrđa — sljedbenici Kristovi, pripadaju vječnom Umjetniku. On ima pravo i vlast — poštujući njihovu slobodnu volju — učiniti s njima što hoće. Ovako to opisuje sv. Pavao: »Zar će reći rukotvorina rukotvorcu: Zašto si me tako načinio? Ili zar lončar nema vlasti nad kalom da od iste gline načini jednu posudu za čast, a drugu za sramotu? Ako je pak Bog, hoteći pokazati gnjev svoj i objaviti silu svoju, podnio s velikom strpljivošću posude gnjeva, koje su pripravljene za propast; i da pokaže bogatstvo svoje na posudama milosrđa, koje je unaprijed pripravio za slavu. Kao takove je i nas dozvao ne samo od Židova, nego i od pogana« (Rim 9, 20—25).

Posude gnjeva, narod židovski, same su razlog da je svemogući Bog pokazao na njima neizmjernost svoje pravednosti. One su slobodnom svojom voljom stekle sve one osebine koje su bile potrebne da Gospodin pokaže svoju pravdu na njima.

Posuđe milosrđa su sljedbenici Kristovi. One su na sebi iskusile bogatstvo milosrđa, ljubavi i slave Božje, bez ikakva prava na sve to, već po samom milosrđu Božjem. I te su posude imale sve uvjete da Gospodin uzmogne na njima pokazati bogatstvo svoje slave.

Malo kasnije upotrebljava Pavao zornu poredbu odlomljenih grana i divlje masline. Odlomljene grane su njegov narod, a divlja maslina su pogani, koji su prigrlili Evanđelje.

Evo, kako on piše: »Ako li se neke od grana odlomiše, i ti si se koji si divlja maslina, pricijepio među njih, i postao zajedničar korijena i masti od masline; ne hvali se protiv grana. Ali, ako se hvališ, znaj: ne nosiš ti korijena, nego korijen nosi tebe. Reći ćeš

---

[11] Migne: P. G. XIII, p. 1329.
[12] Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 115.

dakle: Odlomiše se grane da se ja pricijepim. Dobro! Nevjerovanjem su se odlomile, a ti vjerom stojiš. Ne ponosi se, nego se boj. Jer kad Bog nije prirodnih grana poštedio, neće ni tebe poštedjeti« (Rim 11, 17—22).

Tim je eto riječima iznio Gamalijelov učenik bolno sadašnje stanje svoga naroda. Diagnoza isključuje i svaku pomisao na kakvu ljudsku pomoć ili kakav zemaljski lijek. Pavao ruši i svako hvalisanje ili oholost pogana, koji su kao divljaka ucijepljeni na maslinovo stablo svete vjere Kristove. Ako je Bog svoj ljubljeni narod odbacio radi nevjere, još će prije odbaciti pogane, budu li Mu nevjerni!

Nakon svega ovoga izronjuje na površinu ponovno upitnik: Čemu sve ovo? Koja je po planu Božje providnosti svrha ovom teškom otpadu? Pavao piše: »Nego njihovim prestupkom postade spasenje narodima da ih potaknu na natjecanje.« (Rim 11, 11). A Origen na tu utješljivu misao Pavlovu nadovezuje: »Nije (Krist) došao zato da proizvede nevjeru među Židovima. Prorekao ju je, znajući unaprijed da će se dogoditi. I poslužio se nevjerom Židova da pozove pogane«.[13]

Posljedica je dakle teške židovske apostazije, da pogani prigrle onog Krista i Mesiju, koga je odabrani narod odbacio. To je odbačenje urodilo kod pogana sretnim plodom t. j. živom vjerom u Boga i Mesiju. Sionska djevica, odabrani, a onda odbačeni narod, tuži se pokazujući svoju veliku bijedu, i kao da traži sažaljenja kod onih, koji su se okupili oko raspetoga i odbačenoga Mesije. Evo kako bolno govori na usta Origenova: »Ostavljena sam da trpim da vi imadete mjesta. Postala sam neprijateljica Bogu radi vas, iako sam kao draga izabrana radi otaca. Stoga razumijte, čuvši uzdisanje i uzrok njegov. Radi vašeg spasenja sam ostavljena, a nemam nikoga da me utješi što sam iskusila nesreću«.[14]

Sv. Ivan Hrizostom crta ovo stanje jednom vrlo plastičnom poredbom i kaže: »I tako se dogodilo, kao kad bi kraljev sin, imajući obećanje da primi očevu vlast, bio bačen u red beščasnih ljudi, a da mjesto njega primi vlast osuđeni, pun stotinu zala, istjeran iz tamnice, vlast koja je sinu kraljevu pripadala«.[15]

Premda je tako velika razlika bila između odabranog naroda i pogana, i premda su oni, koji su tako visoko stajali, pali u dubine, pa ipak su baš oni bili sredstvo milosrđa Božjega, da su pogani

---

[13] Migne: P. graeca XII, p. 917.
[14] O. c. p. 632.
[15] O. c. LX, p. 554.

tako visoko uzdignuti. Zato kaže sv. Augustin: »Pad njihov nije bio uzaludan, jer je koristio spasenju pogana«.[16]

Otvrdnuće, dakle, i apostazija nije sama sebi cilj. I taj tragični korak u životu odabranog naroda imade u planu Božje providnosti duboki smisao. »Otvrdnuće nije samo sebi svrha, nego sretstvo do svrhe, da spasenje najprije djeluje među poganima, pa da uspjesi misije među poganima, djeluju na Židove, čije je obraćenje zadnji cilj u povijesti spasenja.«[17]

Vrlo je interesantno promotriti s jedne strane paralelu između Židova i pogana, a s druge strane između djelovanja sv. Pavla među jednima i drugima. Pavao se bori za svoj narod. Sve bi dao za njega, a opet se osjeća jednakim dužnikom poganima kao i Židovima. Padom Židova obraćaju se pogani, a obraćenje pogana imalo bi da proizvede veličanstveno obraćenje Židova. Tako će Židovi poganima, a pogani Židovima biti čamac spasenja, da tako i jedni i drugi mogu doploviti konačno k onom dobrom Bogu, čiju vjeru i ljubav među jednima i drugima neumorno širi Pavlovo srce. Lijepu misao nadovezuje na to M. J. Lagrange: »Pad Židova u korist pogana, obraćenje pogana koje će pobuditi natjecanje Židova, zar nije Bog sve tako uredio, da se vjernici međusobno ljube, bili Židovi ili pogani, i zar neće tako nasljedovati Apostola koji misli na obraćenje Židova dok radi za pogane«.[18]

Židovi nisu za to pali da se pogani obrate, nego je pad Židova bila prilika da se pogani obrate. Iako je učinak tragičnoga otpada židovskoga naroda bio velik, ipak ta sama činjenica, prema svema onome što je dosada rečeno, ne znači gotovo ništa *pozitivna za sam odabrani narod.* Plod vrlo lijep i vrlo koristan, ali kakva korist od ploda za drvo, koje će biti posječeno?! Ta »felix culpa« židovskoga naroda je uistinu sreća za pogane, ali nije za Židove. Mnoštvo je doduše spašeno iza strašna brodoloma, ali je to slaba utjeha za mornare, koji imaju platiti glavom! Tko će pružiti pomoć onima, koji u očajnom položaju šalju posljednje signale?

---

[16] »Casus ipsorum non fuit innanis, quoniam ad salutem gentium profecit«, Migne: P. L. XXXV, p. 2083.

[17] »Verhärtung ist nicht Selbstzweck, sondern Mittel zum Zweck, das Heil an den Heiden und durch Rückwirkung der Erfolge der Heidenmission auf die Juden erst recht an den Juden zu wirken, deren Bekehrung das letzte Ziel der Heilsgeschichte ist«, Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 119.

[18] Langrange: S. Paul, Epître aux Romains, p. 267.

Nada u budućnosti

Najveća tragedija za pojedinca čovjeka kao i za čitav narod je očaj. Nada je pak ona svijetla zraka koja u najtežim časovima daje svakome divsku snagu da može sve podnijeti. Da nema nade, u ljudskom bi životu nastao zastoj, uništenje, smrt. Nada je poput jutarnje zore iza tamne noći. Zato Pavao već na početku XI glave svoje poslanice Rimljanima (11, 1—6) nastoji podići zastor budućnosti i uprijeti na zrake nade u historiji svoga naroda.

Proročkim okom, veličajnim pouzdanjem i vjerom u onoga Boga, koji nije ostavio svoga naroda, snažnom ljubavlju prema svojoj rasi, otkriva Pavao malo pomalo taj misteriozni zastor providencijalnog plana Božjega, da uzmogne na koncu, kad ga sasvim otkrije, pasti na koljena, i klanjati se beskrajnoj mudrosti i milosrđu Božjemu.

Da vidimo kako to čini veliki Pavao:

Ima li izlaza?

Ovo je teško pitanje bilo postavljeno nad sudbinom židovskog naroda. Ima li itko, tko bi mu u otsudnom času pružio ruku spasiteljicu? Ili će on zbilja biti za sva vremena odijeljen od Boga svoga? Na to pitanje odgovara Pavao objekcijom: »Pitam dakle: Zar je Bog odbacio narod svoj?« I odmah apodiktički niječe: »Bože sačuvaj!« (Rim 11, 1) I kao da mu to nije dosta, boji se da ima još netko, tko iza strašne apostazije u to pravo ne vjeruje, stoga on u Rim. 11, 2 ponovno naglasuje: »Nije odbacio Bog naroda svoga koji je naprijed pozvao«. Pavao je tako siguran za ovu svoju riječ da bi za nju dao i život svoj.

Ta velika Pavlova riječ ima čvrsti temelj i u riječima sv. Pisma. Evo ga: »Jer neće Gospodin odbaciti naroda svojega i baštine svoje neće ostaviti«. (Ps. 93, 14). »Jer Gospodin neće ostaviti naroda svojega radi velikoga imena svojega; jer se Gospodin zakleo da vas učini svojim narodom. (1 Sam 12, 22) I opet Jeremija: (31, 37) »Ovako veli Gospodin: Ako se može izmjeriti nebo gore i izvidjeti temelji zemaljski dolje, tada ću i ja odbaciti sve sjeme Izraelovo za sve ono što su učinili, veli Gospodin.« Tu istinu, uzima sv. Pavao kao bazu na kojoj gradi sve svoje dalnje razvijanje.

On znade vrlo dobro da je njegov narod već odavno zrio za pakao, i da ga još zasad Bog u velikom svom milosrđu strpljivo podnosi. Ovo znanje rađa u njegovom srcu veliku brigu, kako bi nadu u sretniju budućnost svoga naroda stavio na što čvršće temelje. Sveti se Oci rukom o ruku bore s njim, te naglasuju kao

posve nemoguću stvar potpuno odbačenje Izraela. Sv. Augustin kaže: »Iako su one grane otkinute radi nevjere, ipak nije Bog odbacio naroda svojega kog je odvijeka znao«.[1] A sv. Jeronim: »Jer ih je dosta ponizio: sada ih kao dobar liječnik tješi da se ne bi činilo, da ih hoće odviše ogorčiti. Nije, kaže, sve ni zauvijek odbacio naime dok ne budu vjerovali.«[2] Na misao sv. Augustina nadovezuje: »Nije odbacio onaj narod za koji je unaprijed znao da će vjerovati«[3] I zaista! Kako bi Gospodin mogao da odbaci i zaboravi onaj narod što ga je kao dobar Otac kroz čitavu njegovu historiju uzgajao, kome je toliko dobra učinio. Sv. Ivan Zlatousti navodi baš tu čvrstu vezu ljubavi između Boga i njegova naroda, kao dokaz potpune nemogućnosti da Bog zauvijek zapusti svoj narod. On kaže: »Ako i žena zaboravi na djecu svoju, ja tebe ne ću zaboraviti. To reče pokazujući, da je njegovo čaznuće prema nama vatrenije od svake nježne ljubavi«.[4]

Bog će svakako spasiti narod svoj. On je to svečano obećao poslavši Mesiju. Iako je odabrani narod taj nacrt Božji precrtao, te razlomio pečat veze između sebe i svoga Boga, ipak će Gospodin naći načina da izvrši svoje veliko obećanje. Lagrange piše: »Bog je obećao da će Mesija spasiti Izrael. I da je to spasenje propalo samo krivnjom naroda, namjera Božja ne bi se rasplinula. To nije moguće, jer bi to bila propast cijelog sistema objave«.[5]

Gospodin, dakle, nikako nije odbio svoga naroda. Premda mu je momentano taj narod mrzak, jer je odbio i prezreo Evanđelje, ipak neće biti sasvim zabačen. Naprotiv, jer ga je Bog odvijeka priznavao svojim narodom, biće u njem uvijek Božjih sluga, a pred konac svijeta pokorit će se cio narod Evanđelju.[6]

To su, eto, oni traci sunčane, sretne budućnosti odabranog Božjeg naroda; sretni vidici za kojima on čezne, koji se nalazi u teškoj atmosferi apostazije. Vedra je budućnost jedina nada Izraela. Takovu budućnost karakteriše Maier: »Izrael, otprije poznat kao Božji narod biće, usprkos toga što se sada ogromno mnoštvo pro-

---

[1] »Et quamvis illi rami per infidelitatem fracti sint; non ideo Deus repulit plebem suam quam praescivit«, Migne: P. L. XXXVIII p. 1086.

[2] »Quia satis illos humiliaverat: modo quasi bonus doctor consolatur eos, ne illos nimirum exarcebare videretur. Non omnes ait, repulit, nec semper nisi quamdiu non credent«. »Illam plebem non repulit, quam praescivit esse credituram« o. c. XXX, p. 722.

[3] Ibid.

[4] P. graeca p. 161.

[5] Lagrange: S. Paul: Épître aux Romains, p. 228.

[6] Zagoda: Sv. Pismo N. Z. p. 302.

tivi Evanđelju, uspostavljen kao Božji narod. On imade pozitivnu, spasonosnu povjesnu budućnost«.[7]

Sigurno je, dakle, da nije prekinuta veza između Oca i sinova, između Boga i Njegova naroda. Prekinuta je sa strane naroda kao cjeline, ali nije, što je najvažnije, prekinuta sa strane Božje. Bog vjerno drži svečano sklopljen ugovor. Sve su nade upravljene u mogućnost obraćenja. I Pavao bezuvjetno drži neprestano tu činjenicu pred očima.

Ima, dakle, nade da se popravi teško raskinuće onoga svečanog ugovora. Trnoviti se put apostazije svršuje kod prijestola Mesije, oko kojega će se jednom okupiti svi oni koje i On uzalud, skupljao kao kvočka piliće. (Mt. 23, 37).

Početak razvoja toga veličanstvenog plana Božjega opisuje Charue ovako: »Sadašnje udaljivanje naroda židovskoga pogoduje providencijalno okupljanju svih naroda oko Krista. Taj uspjeh, koji sili na razmišljanje biće napokon za Židove same spasonosna pobuda. Ako se obrate, njihov cjelokupni ulaz u kraljevstvo biće najuzvišenija pobjeda Kristova, dani znak za uskrsnuće od mrtvih i svršetak vjekova«.[8]

Riječ Božja koju Pavao navodi jasna je i sigurna: Bog nije odbacio i neće odbaciti naroda svoga. Narod je svojevoljno pao u apostaziju, svojevoljno prekinuo ugovor. Na mjesto njegovo dolaze pogani kao divlja maslina. Po njima će odabrani narod progledati, zbaciti djela tame, osobito nevjeru u Kalvarijskog Krista, i jednog se dana naći u sjeni Njegova Križa. Jednoga će dana Sin Božji raširiti ruke svoje, i prigrliti one koji su ga raspeli na tada najsramotnije, a sada najslavnije, drvo križa.

S v e m u t o m e s e m i s P a v l o m n a d a m o. A hoće li se to zaista dogoditi? Da li su to zaista Božji putovi? Hoće li se veličanstveni Božji nacrt uistinu ovako ostvariti? To važno pitanje rješava i opet sv. Pavao.

Pavlovo obraćenje

Kao dokaz sretnije budućnosti židovskoga naroda, i da Gospodin doista nije odbacio toga naroda, nego da će se Židovi obratiti, navodi Pavao *svoje vlastito obraćenje*. Iza kako je kategorički zanijekao i samu mogućnost Gospodnjeg odbačenja, nastavlja: »Jer i ja sam Izraelac, od sjemena Abrahamova, od koljena Benjaminova« (Rim 11, 2). I to ne samo po tijelu, nego i po duhu, dakle

[7] Maier: o. c. p. 106.

[8] Charue: o. c. p. 295.

da ima sve kvalifikacije onoga potomstva Abrahamova, koje je pravi i jedini nosilac obećanja.

Pavao zna vrlo dobro, zašto navodi svoje obraćenje kao dokaz za gornju tvrdnju. Ono *nije obično i svagdašnje obraćenje.* Ono je jedinstveno, među svim dosadašnjim konverzijama. Bog je pred Damaskom izlio svoju milost na farizeja Pavla iz Tarza, odličnog učenika Gamalijelova. Čovjek koji je vrlo dobro znao čitavo sv. Pismo i otačku predaju; čovjek koji je silno revnovao za zakon, i bio spreman jakošću svoje volje razoriti sve ono što bi se protivilo tom Zakonu, takav je čovjek bio naravno ljut protivnik »sablazni« Nazarenčeve. Po svom je unutarnjem, posve farizejskom shvaćanju mrzio Pavao mesijanizam, kakav su navijestili proroci, a koji se oživotvorio na raspetom Sinu Božjem.

Takav eto revnitelj zakona, i njegov najoduševljeniji pristaša, navieštao je sljedbenicima Kristovim rat bez primirja. Već je ime njegovo ulijevalo strah mladom kršćanstvu, jer je on progonio do istrage Krista, Njegove, i Njegovu nauku. Pred Damaskom dogodi se jedno od najvećih čudesa: mrki židovski vuk postaje Kristovo janje, a Krist ga izabere za »posudu izabranu« da ponese Njegovo ime svim narodima i svim plemenima.

To je dakle onaj Pavao, koji je nosio okove za »nadu koju očekuje sav Izrael« (Act. 26, 6). Poslije obraćenja žrtvuje on sav život svoj za Krista. Sve trpi, sve podnosi, pače i sve drži za blato samo da Krista dobije. Pavao znade što mu je sve Gospodin dao, davši mu milost obraćenja. Kako je njega, koji je »progonio Crkvu Božju« zaključuje da će Gospodin isto tako privući i narod njegov k sebi, kad bude On htio. Krv Sina Božjega biće jednom i za taj njegov narod vrelo i otkupnina života.

Pavao je bio slijep dok mu Gospodin milošću svojom nije otvorio oči. On se pozitivno nada da će jednog dana i njegovu narodu s očiju spasti ljuske, pa će se naći osvijetljen milostima Kalvarijskog Križa onaj, koji sada sjedi u tami i sjeni smrtnoj. Iako je Pavlovo obraćenje veličanstveno djelo milosti Božje, koje spada među najveća čudesa milosti, iako ga Pavao navodi kao dokaz da Gospodin nije odbacio svojih, nego da će se oni jednog dana naći oko Njega, ipak bi bio prevelik skok iz toga vanrednog obraćenja sigurno zaključiti da će se i *čitav narod obratiti.* To osjeća i sam Pavao, pa kao da netko prigovara njegovu zaključku, traži druge primjere za svoju tvrdnju. Njegovo srce koje gori od ljubavi za narod, traži i nalazi primjera da svima kaže: Nemoguće je da je Gospodin moj narod odbacio.

Da vidimo, koje je to primjere tražio i našao Pavao iz Tarza!

Ilija i 7000 vjernih

Pavao uzima dokazni materijal iz jednoga žalosnog razdoblja povijesti izraelskog naroda.

Bilo je to za vladanja pokvarenoga kralja Ahaba za koga veli Pismo: »I činjaše Ahab, sin Amrijev, što je zlo pred Gospodom više od svih koji bijahu prije njega. I ne bijaše mu dosta što hođaše u grijesima Jeroboama, sina Nabatova, nego se još oženi Jezabelom, kćerju Etbala, kralja sidonskoga. I otide, te služaše Balu i klanjaše mu se.« (1 Reg 16, 30 i sl.)

Ahab nije samo činio strašna bezakonja ostavivši posve pravog i jedinog Boga Jahvea, nego je i sazidao oltar lažnom bogu Balu u Samariji. Jednako se, ako ne i više, isticala opačinama njegova žena Jezabela. Sama je uzdržavala Balove svećenike.

Proroci, na čelu s Božjim čovjekom Ilijom, bili su jedini koji su u toj tami poganstva držali baklju prave vjere pokazujući i nastojeći da se narod vjerno drži jedinoga i pravoga Boga. Ali su zato mnogi proroci platili glavom. Sva ta bezakonja, a osobito bezakonja Ahaba i Jezabele Bog je kažnjavao teškom sušom. Ali i dalje posvuda bijesni progon. Traže Iliju kao glavnog krivca suše. Ilija se pojavljuje pred Ahabom i naviješta kraj kazne. Nato pozove sve svećenike Balove na žrtvu, da se jednom jasno vidi, da li je pravi bog: Bal, ili Jahve. Nakon jednodnevnog vikanja Balovih svećenika, Bog spali žrtvu Ilijinu, i to je bio jasni dokaz, da je Jahve pravi Bog. Ilija međutim na potoku Cisonu poubija te nazovi-svećenike ništetnog boga Bala.

To je užasno razbijesnilo Jezabelu i ona se zakle svojim bogovima da će Iliji učiniti isto što je on učinio svećenicima Balovim. Progon svih pristaša jednoga i pravoga Boga zahvatio je najšire dimenzije i došao do svoje najviše točke. Išlo se za tim da se Bog i njegov kult sasvim uništi. Srušilo se sve što bi moglo i potsjetiti na Boga. Ilija bježi. Činilo se da će se malena svjetiljka, koja je pokazivala da još postoje oni koji vjeruju u Boga i koji Ga štuju, ugasiti. Na putu se skloni posljednji vjernik i štovalac Jahvea, Ilija, u pećinu i zaželi smrt. Uto čuje glas Gospodnji gdje ga pita što tu radi. Ilija izjada sav svoj bol Gospodinu govoreći: »Revnovah veoma za Gospoda Boga nad vojskama; jer sinovi Izraelovi ostaviše zavjet tvoj, žrtvenike tvoje razvališe, proroke tvoje pobiše mačem, a ja ostadoh

sam, pa traže dušu moju da je uzmu.« Malo kasnije isti Božji prognanik ponavlja te iste riječi. Strašno ga je boljela pomisao da je on posljednji klanjalac Jahvea, i da će njegovom smrću biti i posljednja nada o uzdržanju prave vjere, srušena i uništena.

Medutim dok ga muče takve misli, javlja mu sam Gospodin vrlo utješnu vijest: »Ostaviću sebi u Izraelu sedam tisuća ljudi kojima se ne saviše koljena pred Balom, i svaka usta, koja mu se ne pokloniše cjelivajući ga u ruke.« Ta je vijest pridigla i okrijepila Božjeg proroka. Nije, dakle, on posljednji glasnik u moru odmetnika; ima ih još mnogo koji će hvaliti i veličati ime Gospodnje. Gospod ih je u svom milosrđu sam izabrao i sačuvao.

Taj otsjek historije izabranog naroda izabire proročki duh sv. Pavla da njime osvijetli tamu sadašnjeg odabranog naroda. Uspoređuje: otpad cjelokupnog naroda u doba Ahabovo, sa cjelokupnim otpadom naroda u doba Mesijine pojave.

No ako usporedimo samo obadvije apostazije kao takove, tada ne dobivamo za naše dokazivanje baš ništa pozitivna, nego slika biva još tragičnija. To i nije bila intencija Apostola naroda. Drugo je on nešto htio da postigne. Težina njegova dokaza stoji u onih sedam hiljada vjernih koje je Gospodin sam sebi izabrao. To *sveto sjeme,* neuništeno, jer ga je Gospodin sačuvao siguran je zalog, da vjera i kult u Boga jedinoga neće propasti, pa bili progoni još strašniji, i tama poganska još tamnija.

Prema toj nadi postoji i *sada* neko sveto i neuništivo sjeme, koje Bog nije odbacio, nego ga vjerno čuva. Tome sjemenu pripada sigurno on, Pavao. On je svijestan toga. Kakvo je to sjeme, i tko ga sve sačinjava, vidjećemo malo kasnije. Zasada je sigurno samo to, da će ono kao u doba Ahabovo tako i sada biti onaj dragocjeni kvasac, čijim će se djelovanjem, sadašnje »posude srdžbe« obratiti u »posude milosrđa«, i tada će se odabrani narod obratiti.

Poredbu apostazije i onih 7000 vjernih u doba Ahabovo, sa apostazijom i sa svetim sjemenom u doba Mesijino, zaključuje Pavao slijedećim riječima: »Tako se dakle i u sadašnje vrijeme ostatak spasio po izboru milosti«. Spasenje, dakle, i sretna budućnost Izraelova postavljena je u »ostatke«. A da »ostaci« ne samo postoje nego što je vrlo važno da su oni spaseni, dokazuje Pavao nepre-varljivim riječima proroka Izaije govoreći: »Ako bude broj sinova Izraelskih kao pijesak morski, samo će se ostatak spasiti« (Rim. 9, 27).

Na toj bazi sagradio je Pavao veličanstvenu umjetninu koju će iscrtati milosrdna ruka Božja, a to je obraćenje, sada zaslijepljenih, sinova doma Izraelova. To je taj drugi, potpuni argumenat Pavlov, na kojem on temelji obraćenje izraelskih sinova.

Sv. Ivan Zlatousti komentirajući ovo mjesto veli: »I božanski je apostol buduće spasenje Židova, prorekao po Iliji Tesbićaninu. Doći će, kaže, onaj koji ima da izbavi, i odvratiće bezbožnost od Jakova. I ovo im je od mene zavjet kad oduzmem grijehe njihove«.[9]

I opet na drugom mjestu veli isti Hrizostom: »I na 7000 Ilijinih ostade što se odnosi na spasenje«.[10]

A Origen imajući pred očima to mjesto sv. Pavla zaključuje ovako: »Dakle ostatak od preostalog Izraela koji se ima spasiti«.[11]

Kao što je po Tertulijanovim riječima prolivena mučenička krv bila sjeme novih kršćana, tako su »ostaci« koji su spaseni od katastrofe apostazije, sjeme iz kojega će niknuti najdivniji plod u planu Božje providnosti, obraćenje židovskoga naroda. To nam dokazuju i »ostaci« u doba Ahabovo, gdje je bila slična apostazija kao ova.

Lagrange veli: »Pavao ne mari za to, što je ovih 7000 ljudi izbjeglo krvoproliću Hazaela i Jehu. Zapanjilo ga je to, što je ipak 7000 ljudi ostalo vjernih. Izrael nije dakle bio sasvim zabačen. A ovu vjernost zahvaljuje milosti Božjoj. On (Gospodin) si je sam sačuvao taj ostatak«.[12]

Gospodin nije odbacio svog naroda, pače Božja ruka koja je sačuvala »ostatke« zajamčuje da će ti sretni »ostaci« donijeti željno očekivani plod, kad će se mesijanski narod opet jednom naći oko svog Mesije.

Blagosloveni potez Božje providnosti

»Ostaci« su bezuvjetno sretan potez milosrdne ruke Božje u historiji odabranoga, a sada udaljenoga, naroda židovskoga. Oni su za Pavla temeljni kamen, na kom počiva sav veliki plan milosrdne ruke Božje.

Što bi se dogodilo sa čitavim židovskim narodom, da nema tih »ostataka«, Pavao odgovara sam vrlo zornom i ujedno tragičnom poredbom u riječima proroka Izaije: »Da nam nije Gospodin četa ostavio sjemena, bili bismo kao Sodoma i slični Gomori« (Rim 9, 29). Dakle, takva strašna sudbina stigla bi odabrani narod, da mu nije Gospodin ostavio sjemena. Ostaci znače ono sunce koje će jednog dana otopiti teške ledene naslage nevjere i otvrdnuća židovskoga naroda. Kao kod Izaije, tako i kod Pavla, ne samo da se

---

[9] Migne: P. G. LV, p. 665.
[10] O. c. LX, p. 577.
[11] O. c. XIII, p. 301.
[12] Lagrange: Épître aux Romains, p. 269.

neće odmetnuti od Boga, nego će mu biti vjerni, i radi toga će biti sposobni izvesti veličanstvenu zadaću, koju im je Gospodin odredio.

A tko sačinjava to sjeme i te »ostatke« kod Pavla? Tko su te duše, koje su u općoj apostaziji ostale vjerne Raspetom? Dok su s jedne strane farizeji i sotonsko djelovanje spriječili da masa naroda primi svijetlo Evanđelja, dotle se ipak našla nekolicina dobro disponiranih duša, koje su pomoću posebne milosti podigle koprenu, i shvatile tajne Božjega poslanja. One sačinjavaju ono sveto spasonosno sjeme. To su »ostaci«. Tko sve amo spada? Sveti Oci i gotovo svi egzegete složni su u tom, da je to prema cjelini židovskog naroda razmjerno malen broj duša, koji gotovo iščezava. Neki su suzili taj broj na apostole i nekoliko prvih pionira Kristova Evanđelja. Drugi su taj broj nešto povećali, ali u svakom slučaju znače »ostaci«, kako i sama riječ kaže, razmjerno uistinu maleni dio, kad se uzmu u omjeru sa čitavim narodom.

Charue misli: »Apostoli, dvanaestorica i Pavao, najveći dio prvih pionira Evanđelja, bili su Židovi, i mi mislimo, da u duhu Pavlovu osobito taj aktivni i apostolski dio sačinjava: »ostatak«[13]. Cornelius a Lapide veli da onih 7000 kod Ilije znači mnogo hiljada. To je naime bio običan način židovskog izražavanja. Ali poređujući mjesto Ilijino sa sadašnjom apostazijom, broj sadašnjih koji su ostali vjerni Bogu i Njegovu Poslaniku, uzevši u obzir i taj način izražavanja, je doista malen. Evo njegovih riječi: »Tako je i u sadašnje doba ostaci t. j. maleni broj Židova koji vjeruju u Krista; malo njih, kažem, prema nebrojenim nevjernicima, tako da u tolikoj nevjeri i gubitku, ovih malo izgleda kao ostaci i nekolicina«.[14] Sv. Jeronim kaže poređujući tadašnji i sadašnji položaj odabranog naroda: »Kao što tada nijesu svi poginuli, tako se i sada nekoji spasavaju«.[15]

Što su pod »ostacima« razumijevali drugi sveti Oci, kaže J. Tirin, navodeći njihovo mišljenje, što se dakako ne smije uzeti matematički. »Sjeme ili ostatke: Djevicu Bogorodicu, apostole, učenike Kristove i neke druge, koje su oni na vjeru obratili; inače bismo potpuno propali kao Sodoma i Gomora, budući da je sav Izrael zabačen i odbačen od Boga«.[16]

Slično kaže prije spomenuti Cornelius a Lapide: »Da nije u vrijeme Kristovo izabrao Bog mali ostatak: Blaženu Djevicu, apo-

---

[13] Charue: L'incrédulité des Juifs, p. 315 i 316.

[14] Cor. a Lapide: Comm. in omnes s. Pauli epist. p. 187.

[15] Migne: P. L. XXX p. 722.

[16] Tirinus: Comm. in S. S. p. 233.

stole i neke izabrane od Židova koji su vjerovali, bio bi odbačen čitav Izrael radi nevjere, i propao bi kao Sodoma«.[17]

To je novi rod, nova alijansa, temelj budućnosti. To je rod onih, koji traže Gospodina, koji traže lica Boga Jakovljeva.

U općoj razornoj katastrofi nevjere, ti su ostali neozlijeđeni i vjerni. Za taj novi rod, u poredbi prema svim ostalima koji su otpali od Gospodina, veli Charue: »Što se tiče članova toga naroda, mnogi od njih ostaju radi nevjere daleko od kraljevstva, dok je mali dio kao što je prorekao Izaija, izabrao Bog prema tajinstvenoj osnovi providnosti. Ovaj mali dio stiče Kristu narode da stvore narod novog zavjeta«.[18]

Upirući se Pavao poput Arhimeda u to sveto sjeme i novu alijansu, počima da rješava uz apostaziju najteži problem, *problem budućnosti cijeloga naroda svoga.*

Apostol je već više puta kušao dići zastor budućnosti svoga naroda ali se sada u Rim. 11, 11 približio stvari posve, i njegovo je razlaganje sve jasnije, dok ga konačno u proročkom duhu u Rim. 11, 25 ne podigne sasvim. Dokazavši najprije da je Gospodin ostavio blagosloveno sjeme, odbio je najodlučnije u Rim. 11, 11 prigovor da je posve odbio narod svoj. Ulazi zatim u samu bit apostazije. Važe svaku riječ, daje razlog i rješava svaki prigovor, da konačno u toj kontrastnoj historiji njegova naroda zasja beskrajna veličina Božjeg plana.

Nije apostazija takve naravi, da bi bila neizlječiva. U Rim 11, 11 μὴ ἔπταισαν je kontrast od πέπωσιν Lagrange veli da se pod πταίω misli pad gdje se čovjek može lako pridići u opreci s onim koji je potpuno pao i leži na zemlji bez nade, »Gisant à terre sans espoire«.[19]

Bog kažnjava, ali nikako zato da uništi. Sam jednom reče: »Neću smrti grešnika, nego da se obrati i spase« (Ezek. 33, 11). Sama apostazija, iako u sebi sasvim negativna, u svom efektu proizvešće, osim obraćenja pogana, natjecanje u vlastitim dušama židovskoga naroda. Veli Pavao: »Da ih potakne na natjecanje« (Rim 11, 11). Izraz je vrlo koncizan, ali je jasno da je to natjecanje ujedno princip spasenja za Židove. Njihov će Bog postati sada Bog pogana, a svete knjige njima dane, biće drugima predane. To izaziva srdžbu Židova; a da se obrate treba im priznanje da im je Bog svoj blagoslov oduzeo, zato da ga dadne poganima. To proizvodi preokret

---

[17] Cor. a Lapide: o. c. p. 73.

[18] Charue, o. c. p. 312.

[19] Lagrange: S. Paul, Épître aux Romains, p. 275.

u njihovu duševnom shvaćanju, i tako dolazi njihov ljubomor do vrhunca, a ujedno postaje povodom da ostave svoje zablude.

Otvrdnuće što ga je Bog predvidio i pripustio ne protivi se, kako je iz ovoga jasno, slobodi ljudske volje, nego naprotiv, utire put djelovanju slobodne volje. Sišavši na dno teške židovske apostazije, razvija dalje njezine učinke i kaže: »A ako je prestupak njihov postao bogatstvo svijeta, i gubitak njihov bogatstvo poganima, koliko više punoća njihova?« (Rim 11, 12).

U svom najdubljem siromaštvu i svojim tako malenim brojem vjernih, obogatili su Židovi pogane, jer su oni bili most po kojem su pogani došli k izvoru dobara, Mesiji. Duh se Pavlov zatim nadvija u budućnost i on proročkim zrenjem gleda što će tek taj odabrani narod Božji biti za pogane u svojoj punini.

Lagrange komentirajući prije spomenute riječi Apostolove veli da *ἥττημα* nije »diminutio« ili mali broj u opoziciji sa *πλήρωμα*, punina »plenitude«. *ἥττημα* treba uzeti u odnosu sa: *ἡττάομαι* što znači: pobijeđen sam, »je suis vaincu«; ili sa *ἥττων* znači: slabiji, »inferieur« u značenju gubitka, manje vrijednosti, nižeg položaja, »d'une déchéance ou infériorité«. Conf. Is. 31, 8; I Cor. 6, 7.[20] »Diminutio« u Vulgati ne znači nužno kvantitativno umanjenje. Toma razumijeva kvalitativno: jer su otpali od one visine slave koju su imali.

Sa Lagrangom slaže se i protestant Lietzmann. U svojoj knjizi: »Die Briefe des Apostels Paulus an die Römer«, komentirajući Rim. 11, 12 kaže: *πλήρωμα αὐτῶν = πλήρωσις = ὅταν πληρώσωσι τὸ θέλημα τῷ Θεῷ*! Forma je oštra i radi jednakosti: sa »padom i gubitkom« odabrana je iz retorskih razloga«.[21]

Za Kornelija a Lapide: »Diminutio« znači: paucitas credentium, mali broj vjernih.[22]

Problem obraćenja židovskog naroda, kao i čitava poslanica Rimljanima našla je divnog interpretatora u Anđeoskom učitelju, sv. Tomi.

On dokazuje najprije kako strašan pad Židova nije bez koristi, da uzmogne kasnije dokazati, kako se taj teški njihov posrtaj može popraviti.

Njihovim grijehom, veli Toma, dato je spasenje narodima. To se može na tri načina shvatiti.

1) Po grijehu, što ga počiniše, ubivstvom Kristovim, slijedilo je spasenje naroda, otkupljenjem po krvi Kristovoj. I Petr. 18.

---

[20] Lagrange: o. c. p. 276.

[21] Lietzmann: o. c. p. 98.

[22] Cor. a Lapide: Comm. in omnes s. Pauli epist., p. 191.

2) Posljedica grijeha, što odbaciše nauku apostola jest, da su apostoli propovijedali narodima. Act. 13, 46.

3) Radi svoje nevjere doslovno radi neposlušnosti, raspršeni su Židovi po svim narodima. Njihove dakle svete knjige svjedoče za Krista i za Crkvu svemu svijetu.[23]

No nije se Toma svojim dubokim pogledom zadržao samo na tom da dokaže kakvu korist će donijeti taj teški židovski pad. On ide dalje i dokazuje kako treba s Pavlom gore dignuti srca, jer se taj pad dade popraviti. Toma dokazuje to najprije:

1) Iz koristi. Dobro može više koristiti nego zlo. Ali zlo, t. j. grijeh Židova mnogo je koristio narodima. Prema tome njihovo dobro t. j. obraćenje mnogo će više koristiti svijetu.

»Nekoji najmanji i odbačeni od Židova, apostoli, duhovno obogatiše pogane, zato o njima kaže I Kor. (1, 27): Što je slabo pred svijetom izabra Bog da posrami jako. — Koliko će više punina njihova t. j. velik broj njih, obraćen Bogu, obogatiti pogane«.[24]

Ako je Bog dopustio za korist cijeloga svijeta da Židovi padnu i da se umanje, mnogo će više ispuniti njihove ruševine radi koristi cijeloga svijeta...

Drugi dokaz uzima sv. Toma iz namjere Apostola. Specijalno govori obraćenim poganima (Rim. 11, 13, 14) upravo zato, jer je Pavao Apostol naroda i želi »ne bih li kako izazvao na natjecanje put svoju« t. j. Židove da se nekoji spasu. Nastojanje njegovo za obraćenje Židova je svjedočanstvo: »da se pad Židova može popraviti«. U Rim. 11, 1 nastavlja Toma svoj dokaz. Naznačuje najprije razlog svoje namjere: »ako je zabačenje njihovo« t. j. njihova nevjera i nepokornost, usput izmirenje svijeta«, u koliko smo smrću Kristovom pomireni s Bogom — »što li će biti istom primanje, nego život od mrtvih«, t. j. što će Bog opet primiti Židove.

Treći dokaz crpi Toma iz posebnog položaja židovskog naroda. »Ako li su prvenci sveti, to je i tijesto«. Oni sveti prvenci: patrijarsi i proroci su razlogom da će Gospodin poradi njih i »tijesto« t. j. ostale k sebi privinuti.[25]

Kad je već pad židovskog naroda donio toliku korist, a što će tek njegova punina, obraćenje, donijeti! To vrlo lijepo karakteriše sv. Jeronim: »Ako je prestupak njihov toliko vama koristio da ste se priljubili uz njih bez djela zakona; i ako je nekolicina od njih koji vjeruju pozvala sve vas k spasenju, koliko će vam koristiti naukom, kad svi uzvjeruju«.[26]

---

[23] Fretté: Tomae Aquinatis opera o. Vol. 20, p. 537.
[24] O. c. p. 537, 538.
[25] Ibid.
[26] Migne: P. L. XXX, p. 724.

Petar Lombardijski piše: »Jer ako je gubitak i zabačenje njihovo postalo bogatstvo svijeta, t. j. ako neki od njih koji se obratiše kao apostoli, obogatiše pogane, koliko će više puni broj njihov, kad će se obratiti na koncu svijetá, biti bogatstvo za narode. Ako njihovo zlo Bog obraća na dobro, t. j. u bogatstvo svijeta, mnogo će više njihovo dobro, kad se puni broj obrati na koncu svijeta, obogati narode naukom i primjerom. Time dokazuje da nije beskoristan i nepopravljiv pad Židova, i kad bi netko pitao: mogu li se obratiti? kaže: da, moći će se«.[27]

Istraživanje Pavlovo o učinku apostazije i mogućnosti promjene te strahote koja je zadesila njegov narod, komentira Lagrange ovako: »Ostaje dakle ovo: kao što je zabačenje Židova bila prilika za pomirenje svijeta, tako će njihovo obraćenje biti znak za svršetak svijeta i početak novoga svijeta.«[28]

Moćan je Gospodin da ostvari svoj blagosloveni potez. On je sačuvao sveto sjeme koje je donijelo mnogostruki rod. Snaga tog sjemena razlila se poput gorske rijeke daleko izvan granica Izraela i oplodila je Kristovim Evanđeljem pogane.

Gledajući sve to proročki Pavlov duh apelira za svoj narod na samoga Gospodina i kaže: »Jer je silan Bog da ih opet pricijepi« (Rim 11, 23).

I sv. Pavao koga »sili Kristova ljubav« da žrtvuje svoj život za pogane, propovijedajući silu Kristova križa, uzima dokaz iz ekonomije koju je Bog primijenio na pogane. Da označi položaj pogana i Židova služi se vrlo zornom poredbom nazivajući pogane „ἀγριέλαιος — divlja maslina« koji su ucijepljeni na plemenitu maslinu. Plemenite su se grane, t. j. Židovi radi nevjere odlomile, a na njihovo mjesto ucijepljena je divljaka t. j. pogani. Jasno, čim bi nestalo nevjere, položaj se plemenitih grana onim momentom mijenja.

Evo sad Pavlove vrlo temeljite argumentacije: »Jer ako si ti otsječen od prirodne divlje masline, i pricijepio se protiv prirode na pitomu maslinu, koliko će se više oni, koji su prirodne grane pricijepiti na svoju maslinu«. (Rim. 11, 24). Onim časom kad bi prestala nevjera, »odlomljene grane« vraćaju se u svoj prirodni položaj. Ova je zorna poredba dovela proroka iz Tarza tik pred samu zavjesu budućnosti čitavog Izraela. Sve je spremno da on, rasvijetljen Duhom Svetim, digne posve taj misteriozni zastor da se uzmogne potpuno vidjeti plan mudrosti Božje.

---

[27] Migne: P. L. Tom. 191, p. 1485.

[28] Lagrange, S. Paul: Épître aux Rom. p. 278.

IV

Triumf milosrđa i ljubavi

Došavši Pavao pred veliki misterij budućnosti svoga naroda, hoće da ga otkrije. Uvjeren, da se historijom njegova naroda provlači posebni neki zakon kao kod nikojega drugog naroda, pogled mu još jednom sažima sve što je Bog učinio tomu odabranom narodu, i biva mu jasno da je glavni zakon u historiji njegova naroda, bio zakon ljubavi i milosrđa.

U punini toga uvjerenja otkriva on tajanstveni Božji plan čitavom svijetu. No u tom času kao da mu ruka i proročka vizija zastaje:

Vjeran je Bog

Pred njegovim se očima još jednom pojavi strašna riječ: apostazija. Gleda istina, pred sobom maleno sjeme »ostatke«; ali i »sfinga« istodobno »podiže glavu, neprestano prijeteći protiv svake vesele nade, — i sprema se da svojim ukočenim i neprijatnim pogledom opet razori svaku nadu budućnosti«.[1]

U tom času Pavlov pogled ostavlja zemlju i upravlja se Božjem veličanstvu, te svu svoju nadu za budućnost stavlja potpuno u Njegove svete ruke.

»Od svemogućega Boga očekuje on veliko čudo budućnosti, čudo, da odlomljenu granu opet ucijepi, da ono što je zamrlo novim stvaranjem opet spoji sa živim stablom i da zamrlo tako probudi na novi život«.[2]

Bog je neprevarljiva istina; drži vjerno svoja obećanja. »Ako neki ne vjerovaše, zar će nevjera njihova vjernost Božju ukinuti? Bože sačuvaj! A neka bude Bog istiniti, a svaki čovjek laža kao što je pisano: da se opravdaš u riječima svojim, i pobijediš kad ti stanu suditi« (Rim 3, 3).

Ne može ljudska nevjera i zloća biti tako velika da uništi ono što je On na najsvečaniji način obećao. Iz Božjih obećanja jasno slijedi da On ne samo nije kćeri jeruzalemske odbacio, nego da će ona jednog dana čuti glas zaručnika i povratiti se k njemu, svom Mesiji.

Bog će ispuniti svoja obećanja i onda, ako Izrael istom kao posljednja žetva uđe u žitnicu kraljevstva Božjega.

S tim mislima, čvrstom vjerom i nadom usidrenom u neprevarljivom Bogu, otkriva napokon Kristov apostol veliku tajnu budućnosti odabranog naroda Božjega.

---

1 Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 111.
2 O. c. p. 137.

Punina naroda

Otkrivajući tajanstveni plašt budućnosti svoga naroda, kaže Pavao: »Jer neću braćo zatajiti tajne ove, da ne budete u sebi mudri, da se dogodilo dijelom otvrdnuće u Izraelu, dok ne uniđe punina naroda. I tako će se spasiti sav Izrael« (Rim 11, 25). Tim je riječima otkrio tajnu sretne budućnosti. Djelomično otvrdnuće i zaslijepljenost nije i neće biti trajna. Ulaskom narodâ t. j. poganâ u Crkvu Kristovu svršiće se i mòra zaslijepljenosti i nevjere, i tada će doći iza brodoloma najsretniji čas za odabrani narod izraelski, čas kad će čitav Izrael oduševljeno pozdraviti svog Mesiju i raskriljenim rukama primiti Njegov »slatki jaram« (Mt. 11, 30).

Sveti su Oci, a osobito moderni biblicisti, posvetili mnogo pažnje ovoj velikoj Pavlovoj objavi i tajni. Augustin oduševljeno opisuje čas kad će pogani ući u Crkvu da se uzmogne spasiti čitav Izrael. Naziva: »uzvišenom tajnom što se otvrdnuće dijelom dogodilo u Izraelu, kad su progonili Gospodina, da se, kad dođe punina naroda, obrati čitav Izrael. Kad je Apostol došao do ove duboke tajne i velike tišine, poviče kao satrt nekim strahom radi same uzvišenosti: O dubljino«. Na drugom mjestu veli: »Neka se pokaže milosrđe tvoje, brini se za svoj vinograd, usavrši ga, jer se otvrdnuće dijelom dogodilo u Izraelu da se spasi sav Izrael, kad uniđe punina naroda«.[3]

Sv. Ivan Hrizostom kaže, da je potrebno da Krist najprije zavlada poganima, onda će svanuti sretni čas, koga je Pavao otkrio. Evo njegovih riječi: »Kad Krist zavlada poganima, onda će doći i oni (Židovi) natjerani ljubomorom«.[4] Origen kaže: »Zatim mi pogani znamo da smo padom Izraela našli put spasenja, a oni su izbačeni napolje, dok ne uđe naša punina. A znamo, kad uniđe punina naroda, da će se tada čitav Izrael spasiti«.[5]

Sv. Jeronim konstatirajući zaslijepljenost najvećeg dijela Židova očekuje »suplementum gentium« da taj dio može ući u blagosloveno Kristovo kraljevstvo. Njegove su riječi: »Dotle je trajala zaslijepljenost dok ne vide narodi koji se imadu spasiti, da su svi pozvani k spasenju: bilo iz plemena Judina bilo iz Izraela, t. j. oni iz zakona. Potom pokazuje to da će, pošto primi vjeru Kristovu nadopunjak naroda — ostali židovski narod — potaknut revnošću i natjecanjem, — vjerujući u Krista — biti spaseni«.[6]

Sveti Toma, koji je prije naveo mnogo dokaza o koristi koju je proizvela apostazija židovskog naroda, i ujedno dokazao kako se taj pad može popraviti, došavši do mjesta velike tajne Božje

---

[3] Migne: P. L. XXXVI, p. 98; 1027.
[4] P. G. LVIII, p. 628.
[5] o. c. XIII, p. 301.
[6] Migne: P. L. XXX, p. 726.

koja je počivala u Pavlovu srcu, navodi mnoge dokaze o obraćenju židovskog naroda. Datum kad će nastupiti taj veličanstveni čas u povijesti ovozemnog Božjeg kraljevstva je »punina naroda«. Kad ona nastupi, sav će se Izrael spasiti, ne pojedinačno kao sada, nego svestrano, svi.[7]

Moderni su biblicisti s mnogo razumijevanja ušli u veliki Pavlov misterij. Osobito su potcrtali što se tiče »punine naroda« jednu vrlo važnu stvar. Dali su ispravno tumačenje te riječi, ili bolje, naglasili su to ispravno tumačenje.

Lagrange veli: »Ova se punina proteže na narode, a ne na lica. To su dakle svi narodi koji će se obratiti Kristu, a ne svi pojedinci pogana«.[8] Premda su se pojedinci od Židova obratili, najveći je dio ostao zaslijepljen, a kad se pogani obrate, i kad uđu u Crkvu, tad će svršiti otvrdnuće i zaslijepljenost židovskoga naroda. Što je o »punini« naglasio Lagrange, upotpunjuje Maier, kad kaže: »Ovdje se veže s izrazom »punina« predodžba o određenom i odmjerenom vremenu, i kad se ono ispuni, nastupiće vrijeme spasenja«.[9]

Krist je došao da spasi narode svih kontinenata i svih vjekova. U Crkvi Kristovoj osjeća se neka praznina, nepopunjeno je jedno važno mjesto ,koje se svakako mora popuniti obraćenjem velikog dijela onoga naroda, čiji su veliki sinovi posijali riječ Evanđelja među pogane.

Tu misao izražava Charue kad kaže: »Crkva ostaje nepotpuna, kao da joj je odrezano jedno od njezinih najboljih udova sve dotle, dok ne bude odabranim narodom natrag nadopunjena. Taj će čas svakako kucnuti, kad tako dođe puni broj pogana i puni broj Židova, otvoriće posljednje uskrsnuće definitivnu fazu kraljevstva«.[10]

Dakle: kad dođe živo željena »punina naroda«, tad će Židovi u Crkvi zauzeti svoje časno mjesto. Cornelius a Lapide o tom veli: »Biće zaslijepljenost u Izraelu dok se broj onih koji će od pogana vjerovati, ne upotpuni i ne uđe u ovčinjak Kristov. I poslije njih će se spasiti čitav Izrael; i iz obje punine pogana i Židova uskrsnuće jedna, potpuna i savršena Crkva«. Tumači, da će Pavlov »stupendum Dei judicium« punim sjajem zasjati kad dođe »punina naroda«, s kojom je nužno vezano obraćenje Židova. Nadovezujući na sv. Pavla Rim. 11, 25, kaže: »Ovdje dokazuje Pavao ono što je rekao da Židovi nijesu tako odbačeni od Crkve i od kraljevstva Božjega da se ne bi mogli opet ucijepiti kao što će to biti poslije obraćenja i ucijepljenja pogana. To Apostol naziva tajnom, t. j. čudnovati,

---

7 Thomae Aqu. opera, vol. 20. p. 542, s.

8 Lagrange: S. P. Épître aux Rom., p. 284.

9 O. c. p. 142.

10 Charue: L'incrédulité des Juifs, p. 341, 342.

tajni, udivljenja vrijedni Božji sud i odredbu, providnost, dopuštenje i određenje po kojem se dogodilo i postiglo — da Kristovim poslanjem najprije Židovi otvrdnu s tom namjerom da se pozovu pogani k spasenju, a da se zatim Židovi prosvijetle, uzvjeruju i spase«.[11] Najteži i najtajnovitiji problem židovskog naroda rješava se sa puninom naroda. »Dok mnoštvo poganskog naroda iz svih krajeva svijeta prema proročenim proroštvima uzvjeruje ili uđe u Crkvu vjernika, što znači da će zaslijepljenost biti u Izraelu dok se broj onih, koji će od pogana vjerovati sasvim ne ispuni i uđe u Kristov ovčinjak«.[11a]

Konačni rezultat svega ovoga što su kazali sveti Oci i bibliciste je slijedeći: Gospodin Bog je u beskrajnosti svojih sudova i u svojoj beskrajnoj dobroti odlučio najprije primiti u svoje vidljivo kraljevstvo one koji nijesu bili na posebni način Njegovi, t. j. pogane. A kad oni uđu u Kristovu ovčarnicu, tada će se Božja milosrdna ruka nadviti nad otpale sinove odabranoga naroda.

Pastir će pozvati svoje zalutale ovce k Sebi. One će čuti i razumjeti glas Pastira, i biće jedno stado i jedan Pastir. (Iv. 10, 11). To je to veliko čudo što ga sv. Pavao očekuje iza onoga časa kad nastupi »punina naroda«. Bog je spor, ali dostižan. Židovski narod treba da sa svetom strpljivošću čeka izvjestan otsjek vremena što ga je Gospodin odvijeka odredio, da najprije »divlje masline« uđu u Crkvu, a onda će izabrani narod izaći iz teške tame apostazije, i ugledati Kalvarijskog Mesiju gdje ga raširenih ruku zove k Sebi. Oni će doći, i tad će se sav Izrael obratiti.

Ulaz Izraela u Crkvu

»Punina naroda« i Pavlove riječi iz Rim. 11, 26: »*Πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται*« potpuno su vezane. Kako Pavao za svaku važniju stvar traži dokaz u Starom Zavjetu, to i ovu tajnu ljubavi Božje snažno potkrijepljuje dokazima iz S. Zavjeta. »Doći će od Siona Spasitelj, odvratiće bezbožnost od Jakoba« (Rim 11, 26. Is. 59, 20). Ne samo to! Gospodin je sam obećao da će se Izrael doista obratiti i da će se dogoditi to čudo. Šta više, On se obvezao na to. To je neprevarljiva Gospodnja riječ, zavjet. Evo što veli Gospodin preko proroka: »I ovo im je od mene zavjet, kad oduzmem grijehe njihove« (Rim 11, 27. Jer. 31, 33; Is. 27, 9).

Tu će svoju svečanu riječ Gospodin izvršiti, po ulasku naroda u Božji ovčinjak. Biće to jedan od najljepših i najradosnijih događaja u povijesti Crkve koja vojuje. Čas ulaska u Crkvu ne znači samo jednu silu i moć koja će u moralnom i vjerskom pravcu biti prekretnica čitavog svijeta, nego taj čas označuje i veliko veselje

---

[11] Cor. a Lapide: Comm. in omnes s. P. epistolas p. 194.
[11a] Migne: Scr. S. Curs. compl. p. 275.

Otkupitelju kao Sinu odabranog naroda. Za taj čas veli Charue: »Kao posljednja pobjeda Jagnjeta biće dvanaest plemena uspostavljeno i poredano na čelu svih kršćanskih naroda«.[12] Sve pobjede Kristove Crkve biće okrunjene zadnjom i najdirljivijom pobjedom, kad se prvorođeni sinovi budu vratili u krilo svoje Majke.

Amo idu Loch-Reischlove riječi: »To je zadnje što vidljiva, borbena Božja Crkva ima ovdje još da posreduje i očekuje prije drugog dolaska svoga Zaručnika i prije svršetka svijeta po uskrsnuću od mrtvih i sudu«.[13]

Tako eto očekujemo pred otkrivenim misterijem najprije puninu naroda, a onda njegovo ispunjenje kao posljednji preludij anđeoskih trubalja posljednjeg suda i pojave Njegovog Veličanstva Isusa Krista.

Važno je još jedno pitanje kod obrađivanja konačnog obraćenja židovskog naroda. Sv. Pavao kaže: »Πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται« (Rim 11, 26). Kakovo značenje ima izraz »čitav Izrael«?

Kao što kod izraza »punina naroda«, tako nije ni ovdje Pavao mislio na matematičko obraćenje. On hoće reći da će se obratiti tadanji potomci Abrahamovi i Jakovljevi *kao cjelina.* To znači da može biti, a sigurno će i biti pojedinaca koji će u posljednjem času ostati gluhi i slijepi, i kao »sinovi propasti« osuditi sami sebe na vječnu propast. U »Πᾶς Ἰσραὴλ« spada i ona malena četa o kojoj govori Pavao u Rim. 11, 7 kad kaže: »Izabrani su zadobili, a ostali su otvrdnuli«. Zaslijepljenost traje do punine naroda. Kad ona dođe, onda će milošću Božjom zaslijepljeni progledati, i obratiće se pastiru svojih duša. Prema tome ne spadaju amo samo predestinirani kako je mislio sv. Augustin »koji su po određenju pozvani«,[14] nego židovski narod kao cjelina.

Jasnu i točnu egzegezu spomenutog izraza, s jedne strane prema Augustinu, a s druge prema Tomi, Hrizostomu i drugima ima Lagrange: On kaže ovako: »Čitav Izrael, ne znači ni samo preodređene, niti sve Izraelce individualno, nego mnoštvo naroda, u opreci sa pojedincima, koji bi se mogli obratiti — to je zaključak čitavog dokazivanja.«[15] Istu misao iznio je Tirin tumačeći grčki tekst: »Tako dakle, pošto se ispuni broj obraćenih pogana, čitav Izrael (t. j. svi Židovi koji će tada živjeti) biće spasen. Tako Origen, Hilarije, Ambrozije i Hrizostom s Tomom, Kajetan, Sot i mnogi drugi misle uopće sve Židove«.[16]

---

[12] Charue: L'incrédulité des Juifs, p. 264.

[13] Loch-Reischl: Die heiligen Schriften des A. und N. Testamentes, p. 56.

[14] Migne: P. L. XXXIII, p. 638.

[15] Lagrange: S. P., Épître aux Romains, p. 285.

[16] Tirinus: Comm. in omnes s. Pauli epist. p. 235.

Da se izraz: $\Pi\tilde{\alpha}\varsigma$ '$I\sigma\varrho\alpha\acute{\eta}\lambda$ mora uzeti kao cjelina naroda, a ne matematički svi pojedinci, dokazuju najbolje paralelna mjesta sv. Pisma. Tako na pr.: »Skupite sav Izrael u Masfu da se molimo Gospodu« (1 Sam. 7, 5). Zatim: »Tada otide Roboam u Sihem, jer se ondje skupi sav Izrael da ga zakralji«. (1 Reg. 12, 1) Pa opet: »Kad se utvrdi kraljevstvo Roboamovo, i kad osili, ostavi on zakon Gospodnji i sav Izrael s njim (2 Par. 12, 1). Paralelno mjesto ima i kod Danijela: »I sav Izrael prestupi zakon tvoj, i otstupi da ne sluša glasa tvojega« (Dan. 9, 11).

Sva ta paralelna mjesta dokazuju da Pavao nije mislio nikako pod $\Pi\tilde{\alpha}\varsigma$ '$I\sigma\varrho\alpha\acute{\eta}\lambda$, matematičko obraćenje židovskog naroda t. j. obraćenje svih pojedinaca.

To je katoličko tumačenje velikoga Pavlova misterija.

Što se tiče protestanata: Luter je odlučno nijekao obraćenje Židova. Poslijeluterovski i današnji protestantski biblicisti tumače Pavlov misterij ispravno t. j. priznavaju da će se narod židovski uistinu obratiti.

Ima još nešto što je Gospodina privezalo uz taj narod. Ako i oduzmemo najveću odliku, da je od njih Krist po tijelu, presveta Djevica, i onaj mali, a u svom djelovanju veliki kolegij dvanaestorice, ima još nešto što je iz tog naroda Gospodinu osobito milo. To su »Oci«, sveti patrijarsi i proroci (Rim. 11, 28). Radi njih jesu i ostaju Gospodinu dragi, iako su ovaj čas Njegovi neprijatelji. Maier kaže: »Jer temeljni odnos Boga prema svom narodu ne određuje se po sadašnjem vladanju Izraela prema Evanđelju, nego je prije svega toga po Božjoj vječnoj odluci s obzirom na Oceve Božjeg naroda odvijeka određen«.[17]

Radi tih velikih duša, nije Gospodin odbio one koji su aktivno sudjelovali kod ubivstva Golgotskog Mučenika i koji su zatvorili oči i uši svoje čudesima evanđelja. Jer su Mu dragi, On će ih privinuti k Sebi, i oni će se obratiti k Bogu svome, kad dođe punina naroda.

Nije na odmet pitanje: *kad će se sve to dogoditi?* Da li su blizu dani »punine naroda«? Hoće li možda već ovaj sadašnji naraštaj biti svjedokom velikom djelu milosrđa Božjega, ili možda generacija svršetkom drugog milenija? To pitanje dobiva tim veću važnost, jer živimo u doba različnih adventističkih sekta koje jakim tempom naviještaju skori zvuk trubalja posljednjega suda. Po njihovu je shvaćanju, čini se, na historijskom satu Adamovih potomaka za pet minuta dvanaest. No adventistički računi nijesu Božji računi. Ni puninu vremena, ni obraćenje Izraela nemamo nikakova razloga ubrzati. O tom je napisao Lagrange ove mjerodavne riječi koje usvajamo: »Mi nemamo nikakvog znaka da je opće obraćenje

[17] Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 145.

blizu; naprotiv s jedne se strane Crkva katolička uvijek širi među poganima, a Židovi s druge strane postoje još uvijek kao posebna rasa«.[18]

Gospodin, koji je u beskrajnosti svoga milosrđa odlučio da privine k Sebi svoj zalutali narod, znade najbolje kad će biti najzgodniji čas da se ispuni božansko obećanje.

Signal vječnog početka slavne Crkve

Kad desnica Božja izvede to čudo svoga milosrđa, onda je dvanaesti sat blizu. Iza povratka i ucjepljenja plemenitih — do tada otkinutih grana — na maslinu, približiće se čas i dan koji je poznat samo Gospodinu. Blizu je onda intonacija trubalja posljednjega suda, blizu čas, da se Sin Božji ponovno pojavi po drugi put na preobraženoj zemlji.

To će biti onaj čas, kad uniđu i posljednji, t. j. Židovi kao cjelina, te kad oduševljeno pozdrave križ Kristov; onda su na vratima svi oni predznaci velikog i strašnog dana, o kojemu s toliko dramatike govori sam Krist.

Obraćenje će i ulaz Izraela u Crkvu biti uoči onoga dana, koji da ne dođe, ne bi se moglo spasiti nijedno tijelo (Mt. 24, 22). Ulaz Židova u Kristovu ovčarnicu naznačuje neposrednu blizinu dolaska sile Božje i Krista na oblacima da sudi živima i mrtvima.

To je ujedno predznak kad će mrtve kosti oživjeti i kad će nebrojeno potomstvo Adamovo silom Božjom uskrsnuti iz zemaljske utrobe i porušenih grobova. Obraćenje odabranog naroda i njegov pokornički ulaz u Crkvu, ujedno je posljednji preludij iza kojega, poslije suda, slijedi vječni početak »plača i škrguta«, a za borbenu Crkvu sretni početak sjedinjenja sa slavnom Crkvom.

Adoracija Božjem milosrđu i ljubavi

Svršivši sve ovo i otkrivši Božji misterij budućnosti, Pavao još jednom baca svoj pogled na historiju pogana i na historijski razvoj svog naroda, pa svršava kratkim zaključkom: »Jer je Bog zatvorio sve u nepokornost da se svima smiluje« (Rim. 11, 32). Izrekavši ovo pada sveti Kristov prorok i Apostol na koljena. Satrt neizmjernošću Božjih planova i sudova, u ekstazi duše koja je sva ispunjena Bogom, recitira Pavao divnu molitvu: »O dubljino bogatstva i mudrosti i znanja Božjega! Kako su nedokučljivi sudovi njegovi i neistražljivi putovi njegovi« (Rim. 11, 33).

Promatrajući povijest i vezu između židovskoga naroda i poganskog, te uloge koje im je providnost Božja namijenila, ne preostaje ljudskom umu ništa drugo nego se duboko skrušiti, i

---

[18] Lagrange: S. Paul, Épître aux Romains p. 285.

s najvećim počitanjem pokloniti beskrajnoj mudrosti, milosrđu i ljubavi Gospodnjoj. To je jedini čin što ga može učiniti maleno stvorenje prema svom Stvoritelju i Otkupitelju.

Poviješću židovskoga naroda kao i poviješću čitavoga čovječanstva provlači se zlatna nit milosrđa i ljubavi. Veli Kornelije a Lapide: »Bog je dopustio da budu sukcesivno i izmjenično Židovi i pogani zatvoreni u tminama duge nevjere, da ih tada tek pozove svojoj vjeri i milosti i slobodi, pa da tako svima jasno otkrije divno svoje milosrđe«.[19]

Pjesma historijske drame židovskoga naroda razvija se u strašnim disakordima, a konačno će se teški disakordi beskrajno milosrdnom rukom Svemogućeg Umjetnika božanski razriješiti. Maier veli: »Sve se kreće između dva pola: čovjek i Bog, ljudska neposlušnost i božansko milosrđe, dok se čitav pokret ne svrši tako da ljudsku neposlušnost uništi božansko milosrđe«[20] Zar ne blista tu vječnost mudrosti Božje? Bog se poganima najprije objavljuje. Veli sv. Pavao: »Što se može doznati o Bogu, očito je u njima, jer im je Bog objavio. Jer što je na njemu nevidljivo od stvorenja svijeta, razabire se i opaža po stvorenjima, i njegova je vječna sila i božanstvo, te oni nemaju izgovora« (Rim. 1, 19, 20).

Međutim pogani primivši tu objavu krenuše dijametralno oprečnim putem, svojim putem, daleko od Boga. Iza toga dolazi teška Božja kazan. Što su sve činili pošavši svojim, a ne Božjim putem nabraja Pavao već u svojoj poslanici Rim. 1, 24, pa svršava: »Predao ih je Bog pokvarenom njihovom mišljenju da čine što ne valja, puni svake nepravde, zlobe, lakomosti, pakosti, puni zavisti, ubivstva, svađe, lukavštine, zloćutnosti, šaptači, klevetnici, bogumrski silnici, naduti oholice, izmišljači zala, nepokorni roditeljima, nerazumni, nevjerni, bez srca, okrutni« (Rim. 1, 28, 28—32). Mnogo su vremena lutali daleko od Boga svojom trnovitom stazom. Na tom su putu postali sposobni primiti bogatstvo milosrđa Božjega i ući u kraljevstvo u onom času, kad su se plemenite grane t. j. Židovi, nevjerom odlomile.

Od dana Kristove pojave na zemlji unilaze pogani pod zastavu Krista Kralja, i ulaziće do »punine naroda«.

Sličan je slučaj sa Židovima. Posebno ih je izabrao, posebno odgajao, davši im sve; na koncu im je poslao Mesiju. I mjesto da prime Božjeg poslanika, oni ga odbaciše, odrekoše ga se. Dolazi Božja kazan. Zaslijepljeni lutaju. Dok »Sunce s visine« (Lk. 1, 78) baca svoje divne i jake zrake, dotle oni lutaju oviti teškom tamom apostazije. Na tom će se svom teškom putu narod židovski očistiti

---

[19] Cor. a Lapide: Comm. in omnes s. Pauli epist. p. 196.
[20] Maier: Israel in der Heilsgeschichte, p. 146.

kao gorski potok iza proloma oblaka na gorskom šljunku da bude sposoban primiti iza »punine naroda« veliki dar milosrđa Božjega obraćenja. Otpadom Židova, obraćaju se pogani, puninom pogana, obratiće se Židovi.

Nedokučljivu beskrajnost i mudrost Božju u ekonomiji vođenja i spasenja čovječanstva ocrtao je sv. Pavao upravo klasički u Rim. 9—11. Lagrange veli: »To je pečat čitavog dijela naučne strane poslanice. Međutim najviše primjenjuje na glave IX—XI činjenice koje ostavljaju dušu kao zapanjenu nad Božjim sudovima na svijet te sadržavaju vremenito odbačenje da se dovrši u milosrđu«.[21]

Sveti Ivan Zlatousti zorno opisuje veliko udivljenje Pavlove duše koja se zagledala u taj veliki bezdan mudrosti i dobrote Božje. Evo njegovih riječi: »Vidjevši naime silno i prostrano more, i zaželjevši prozreti baš u tome dijelu u samu dubinu ove njegove providnosti, obuzet kao nekom vrtoglavicom nad neizrecivom ovom ekonomijom, začudivši se i zapanjivši se s neizrecivosti, beskrajnosti, tajinstvenosti i neshvatljivosti Božje mudrosti i providnosti, odskočio je izustivši ove glasove vrlo se prepao i povikao ove riječi: O dubljino bogatstva i mudrosti i znanja Božjega«.[22]

Tako se eto u ekonomiji spasenja divno preplića prekrasan trolist: neizmjerna mudrost, milosrđe i ljubav, odraz beskrajne dobrote presvetoga Trojstva. Vječna ljubav je stvorila svijet i čovječanstvo. Ljubavlju počinje svijet, a ljubav je i najveličanstveniji akord završne pjesme vječne ljubavi Božje, kojom će se završiti historija svijeta.

Puninu i moć svoju pokazala je i pokazat će ljubav i milosrđe Božje na svom odabranom narodu. Za taj najradosniji čas kaže B. Allo: »Prije nego počne opisivati viđenja koja će prikazivati sudbinu svijeta i Crkve, i u kojima će u vječnoj antitezi zasjati pravednost i dobrota Gospodnja, mali prolog pokazuje nebeski hram, koji se otvara, a pokazuje kovčeg zavjetni, simbol milosrđa — koji će reći posljednju riječ u tajanstvenoj budućnosti«.[23]

»Opće pravo« po kom će pogani ući u Crkvu, i po kom će se dogoditi veliki misterij obraćenja odabranog naroda, jest beskrajno milosrđe Božje. Veleban je to doista plan! Padam s Pavlom na koljena da se poklonim tom velebnom planu, i završavam riječima Charua: »*Svrha povijesti svijeta jest — da pjeva pjesmu o milosrdnoj dobroti Božjoj*«.[24]

---

71 Lagrange, S. Paul, Épître aux Romains, p. 289.
22 Migne: P. G. LIII, p. 482.
23 B. Allo: Apocalypse, p. 153.
24 A. Charue: L'incrédulité des Juifs, p. 342.

Summarium. — Problemati conversionis »populi electi« postremis his temporibus magis magisque attentio praebetur. Electus, deinde obcoecatus et dispersus populus in consummatione saeculi, ante ultimum judicium ad Salvatorem et Redemptorem suum convertendus est. Hic est nucleus totius tractatus.

Idea de Deo uno et unico, de Salvatore in paradiso promisso post diluvii poenam paulatim obnubilatur. Ne poenitus excideret elegit Deus populum israeliticum Abrahamo praeeunte, ut hanc ideam puram et incorruptam servaret. Quem in finem dedit eis prophetas, qui per undecim saecula fidem in unum Deum, providum et remuneratorem, et morum puritatem praedicare non destiterunt, viam ad adventum venturi Regis et Salvatoris totius generis humani Jesu Christi praeparantes.

Interea pharisei et scribae, duces populi, ideam propheticam de »Filio hominis«, qui morte crucis mundum salvare debet, subverterunt: regem, regnum Davidico splendidius conditurum expectabant; eos de jugo ferreo Romanorum liberaturum sperantes, scandalum crucis nullo modo comprehendere voluerunt. Consequens erat: Christum Regem et Salvatorem respuerunt et in apostasiam inciderunt. Causa praecipua apostasiae Christus crucifixus erat, attamen non unica. Justitiam plenam a lege per Moysen a Deo data expectabant. Ita ergo fons justitiae ipsis non missio soteriologica Christi, sed lex videbatur, in qua indurati, missionem veram mente non intellexerunt. Nec diabolus, inimicus perennis, tamquam ratio apostasiae omitti debet. Effectus apostasiae a Christo infructuosus non erat. Populus electus maxima ex parte Salvatorem dereliquit, in cujus locum oleaster perveniet, gentes nempe paganae. Quaestio fit: utrum hic status apostasiae usque ad finem perduraturus sit, an aliqua spes conversionis elucescat? S. Paulus in epistola ad Rom. IX—XI affirmat populum electum ante consummationem saeculi conversurum esse. Argumentum imprimis ex sua propria conversione assumit; deinde futuram conversionem ex historia populi tempore Ahabi regis probat. Tunc Elias et 7000 »sanctum semen« quos Deus sibi elegit et seposuit, fideles Deo permanserunt. Et hoc tempore, concludit Paulus, elegit et seposuit sibi Deus »sanctum semen«, reliquias, quae Deo ejusque Mediatori fideles sunt. Etiamsi sit minima pars totius populi israelitici, sufficit tamen, ut Deus ope hujus parvuli numeri magnum miraculum caritatis et misericordiae producat: conversionem nempe populi israelitici.

Fundamentum firmae expectationis S. Pauli est fidelitas divina, quae hoc admirabile mysterium promisit. *Πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται,* ubi terminus *Πᾶς* non est mathematice summendus.

Remanet respondendum: quo tempore haec fient? Dicit: cum plenitudo gentium Ecclesiam intrabit. Quando vox Sponsae Christi, evangelizantis in omnibus finibus terrae audita erit, et omnes gentes — non mathematice — in ovile Christi intrabunt, tunc et populus electus, adhuc reprobatus, convertetur intrabitque tanquam postremum complementum Ecclesiam Christi. Quo facto — angelorum tubae finem saeculi annutiabunt.

Literatura:

Allo E. B.: Saint Jean: L'Apocalypse, Études bibliques, Paris, 1921.

Charue A. L'incrédulité des Juifs dans le N. T. Gembloux, 1929.

Cornelius a Lapide: Commentaria in omnes s. Pauli epistolas.

Čebušnik dr. Valentin: Sv. Pismo Starog i Novog Zavjeta, Zagreb 1911 i 13.

Daničić-Karadžić Đuro: Sveto Pismo St. i N. Zavjeta, Beograd 1930.

Fretté: Tomae Aquinatis, Opera omnia, Parisiis, Vives, 1876.

Felten dr. J.: Neutestamentliche Zeitgeschichte, I, II, Regensburg, 1925.

Hetzenauer M.: Biblia Sacra, Vulgatae editionis, Ratisbonae, 1929.

Jelenić dr. fra J.: Povijest Hristove Crkve, I, Zagreb, 1921.

Lagrange M. J.: Saint Paul, Épître aux Romains, Gabalda, Paris, 1922.

Lietzmann: Die Briefe des Apostels Paulus an die Römer, Tübingen, 1913.

Loch-Reischl: Die heiligen Schriften des alten und neuen Testamentes, Regensburg, 1885.

Maier dr. F.: Israel in der Heilsgeschichte, Münster in W. 1929.

Migne: Scripturae S. cursus completus Parisiis, 1862.

Migne: Patrologiae cursus completus, P. L. et P. G. Parisiis, 1864.

Nestle E.: Novum Testamentum graece et latine, Stuttgart, 1928.

Reatz A. Jesus Christus, Freiburg in Breisgau, 1925.

Revue biblique, Paris, 1906, Tom. III.

Rose V.: Évangile selon s. Matthieu, Paris, 1908.

Sabatier P.: L'âpotre Paul, Paris, 1870.

Tirinus J. S. J.: Commentarius in S. Scripturam, II, Augustae Vindelicorum, 1771.

Tuissaint C.: Les épîtres de s. Paul, Paris, Vol. I, 1910; II, 1923.

Zagoda dr. F.: Sv. Pismo N. Zavjeta, Zagreb, 1925.

Sadržaj:

Nrus 9545

Nihil obstat

Dr. Carolus Hren m. p.
censor

Impprimatur

Datum Zagrebiae, die 21 decembris 1936

Dr. Franciscus Salis-Seewis
Epp. auxiliaris, Vic. gen.

